

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XIII. évfolyam 147. szám
2009. május

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

Saragán-gondolatok

„Elcsodálkoztak a mennyei sokaságok látván Téged a tüzes szekéren ül-
vén, és rettegve mondták: Ki az, ki felszökve jön Édomból és megérkezvén
belép dicsőséggel a dicsőségbe? Uram, dicsőség Néked!”

A mennybemenetel ünnepének a saragánja nem mondja ki, de a tüzes szekér hasonlatból látszik a párhuzam Illéssel. A próféta mennybe ragadtatása előképe Jézus mennybemenetelének, oda, amelyet csak fokozással lehet leírni: „dicsőséggel a dicsőségbe.” A saragán végén: „Uram, dicsőség Néked!” Ez a felkiáltás liturgikus szövegeink végén sokszor előfordul, nem tudunk az Úr dicsőítésével betelni. Egyébként Jézus mennybemenetele előkészítő jellegű: Ő felment, hogy nekünk is helyet teremtsen, s ezt nem elrejtőzve teszi, hanem diadalúttal.

Dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Csodálatos hang és egy dokumentumfilm premierje a Fővárosi Örmény Klubban

Népköltészet és evangélium címmel tartott előadást *Faragó Laura* énekművész a Fővárosi Örmény Klub áprilisi műsorán. A Magyarok Háza Bartók termében *dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya és *Wertán Zsoltné*, a Terézvárosi Örmény Önkormányzat elnöke, a klubest rendezője köszöntötte a művésznőt és az erdélyi gyökerű magyarörmény hallgatóságot. A klubest második részében filmpremiert láttunk, a 2. Örmény Kultúra Hete rendezvénysorozaton készült dokumentumfilmet, amelyet *dr. Issekutz Sarolta* rendezett.

Faragó Laura előadásában kiemelte, hogy a népzene számára a szöveggel kezdődik. Mély átéléssel adta elő az Aranysugár, az Őszi dal és a Vándormadár című örmény népdalokat.

A művésznő elmondta, hogy a népköltészet az egyik legősibb kifejezési módja a világ megismerésének, és megelőzi az írott irodalom kialakulását. Nem magyarázza, hanem képekben mutatja meg

Faragó Laura

magát, ösztönös megnyilvánulás, a teljességet igényli. Faragó Laura Weörös Sándort idézte: „... ősköltészet naiv szemléletet tükröz, a spekulatív elemek teljes hiányával... a szív és az ész elmentéi... Mindent közvetve, mindent kuszálva kapunk. A teljesség birtoklásához alap egyszerűsége, naivitásra van szükségünk... A teljességhez legfeljebb csak közelíteni tudunk...”

Az előadó szerint bár a népköltészet kollektív alkotás, ugyanakkor egyéni arcúlaton keresztül tükröződik, csak egyéni, egyedi vonásokban léteznek. Az egyén alakítja, és ha valamely rész az előadót nem érintette, kihagyta. Az marad meg

és terjed tovább, amelyben az egyén lelke találkozik a közösség költészetével. Azaz a kollektív formálja, alakítja az egyéni formációt is.

A művésznő a népköltészet ősi ágáról, a balladáról is beszélt és énekelt. Nemcsak az erdélyi kultúra remekei a balladák. A balladákon keresztül megtudhatjuk, hogy milyen az ember, és milyenek a cselekedetei, ha cselekvése-

it semmi nem gátolja. Mint mondta: a balladák a legősibb embertant tükrözik, az evangéliumok a legősibb Isten tant, így átviitt értelemben az evangéliumok tanítások. Az embertanban bekódolva megjelenik az Isten tan is. József Attilát is idézte: a költő szerint emberpor és istenpor vagyunk egyszerre.

Faragó Laura a Kőműves Kelemenné balladáján, a Szegény Szabó Erzsébet balladán, a Júlia szép leány néven szerepelt balladán, a Hegyi pásztor balladáján és a Sárrika süt kígyót, azaz a szeretet próbája balladáján keresztül csodálatos hangjával hozta szívünkhöz közel a népköltészet e remekeit. Párhuzamot talált a

ballada és az evangélium között. A balladához a Bibliából keresett és talált Igéket: Mózes első könyvéből, Lukács evangéliumából, a Galácia beliekhez írt levélből, a János evangéliumából és az Énekek Énekéből.

Erdélyi Júlia tanárnő a 96 éves Babos Istvánnétól gyűjtötte azt a két középkori imádságot, amelyeknek gyönyörű eléneklésével Faragó Laura megörvendeztette lelkünket.

A művésznő két mesével is megerősítette, illusztrálta a népköltészet és „tanítás” kifogyhatatlan témáját. A legarchaikusabb, legkeletibb meséknek megismerhettük a magyarországi történetét is. Domokos Pál Péter 1938-ban megkapta azt a feladatot, hogy a 2. Eucharisztikus Világkongresszusra megszervezze a határon túli katolikus magyarokat is. Megszervezte azt is, hogy a rádió stúdiójában Bartók Béla – akit nem engedtek kiutazni a csángókhoz gyűjteni – fogadjon három moldvai csángó házaspárt,

akik rengeteg népdalt elénekeltek, majd az énekek után elmondtak nyolc mesét is. Közülük a klubesten a *Két testvér* címűt, valamint egy bukovinai székely asszony történetét, *Csak egy minuta volt az egész* címűt hallottuk.

A közönség szünni nem akaró tapssal köszönte meg a művésznőnek a szép előadást.

A klubest első részét a terézvárosi Örmény Önkormányzat rendezte. Köszönetet a rendezőknek a tartalmas estért.

Dr. Issekutz Sarolta az Erdélyi örmény konyha, fűszerezve című könyvével ajándékozta meg Faragó Laurát, hogy emlékezzen az erdélyi örmény gyökerekre... akik magyarok.

A klubest második részében pedig az erdélyi örmények kulturális identitásörzésének színtestjével, a tavalyi örmény kultúra hetén készült dokumentumfilmmel kedveskedett a közönségnek dr. Issekutz Sarolta, a film rendezője. A filmpremier nagy sikert aratott.

Áprilisban a Fővárosi Örmény Klub közönsége a Magyarok Háza Bartók termében

Bálintné Kovács Júlia

Amiről tudni illik, és amiről tudni kell!

A Bogdánffy család számos megyében töltött be vezető szerepet, mind a mai napig számosan élnek a Kárpát-medencében, akik kötődnek e nagy múltú családhoz. Mindannyian szeretnék, ha rokonuk, a legendás Bogdánffy Szilárd boldoggá avatása mielőbb megtörténne.

Mi örménymagyarok különösen büszkék lehetünk Rá.

Itt az ideje, hogy jobban megismerjük, annál is inkább, mert az idén 2009-ben 80 éve, hogy megkezdte teológiai tanulmányait, 75 éve, hogy pappá, és 60 éve, hogy titokban püspökké szentelték. Az alábbi összeállítással emlékének adózunk.

Balla Tünde:

Egy boldoggá avatás nyomában

(Romániai Magyar Szó, 2003. okt. 21.)

Bogdánffy Szilárd mártír püspökre emlékeztek Szerbiában. A nagyenyedi börtönben 1953. okt. 2-án halt meg dr. Bogdánffy Szilárd, akit 1949. febr. 12-én, Bukarestben titokban szentelt püspökké O'Hara pápai nuncius. Az egyházüldözés idején vetették börtönbe, majd gyilkolták meg a tudós főpapot. Tempfli József nagyváradai megyéspüspök okt. 1-jén Bogdánffy Szilárd szülőföldjén járt, ahol emléktáblát avattak. Bogdánffy Szilárdra emlékezett a szülőföld azzal, hogy Bogdánffy évet hirdített Huzsvár László, a nagybecskereki egyházmegye püspöke. Szerbia-Montenegró területén van ez az egyházmegye, a legkisebbik harmada a hajdani csanádi püspökségnek, amit Trianon szakított három részre. Az egyik (Temesvár) Erdélyben van, a másik rész a szegedi püspökség lett, s a harmadik a nagybecskereki, amelynek harmincegy-néhány plébániája van. Torontál vármegyében, egy Feketető nevű falucskában született Bogdánffy Szilárd. A keresztelek a közeli nagyobb településen, Csókán volt 1911. márc. 4-én. Apja Feketetőn kántortanító volt. Abban az épület-

ben született Bogdánffy Szilárd, ahol az iskola és kápolna is volt. A Bogdánffy év befejező ünnepségét okt. 1-jén tartották Csókán, az ottani egyházmegye összes papjának jelenlétében. Bogdánffy Szilárdnak zseniális képességei voltak. Első elemítől a doktorátus befejezéséig színjeles. Mindegy volt, hogy románul, latinul, franciául kellett előadnia, csilgázzantant, vagy kémiát, mindenhez értett. 1947-ig tanított Váradon, megszakításokkal. A Szentszék tudta, hogy a kommunisták mit művelnek az egyházzal, azért rendelkezett a titkosságról, mert előre biztosítani akarta, hogy legyen, aki átvegye az egyházmegyéket vezetését, ha a püspököket elviszik börtönbe. Bogdánffy Szilárd a Szatmár-Váradai Egyházmegyéjét vette volna át. A kommunista hatalom azonban megtudta ezt a tervet, ezért letartóztatták Bogdánffy Szilárdot. A diktatúra Márton Áron és Scheffler János püspököt kiszemelte arra, hogy egy Rómától elszakított katolikus egyházat hozzanak létre, de ebbe egyik sem ment bele. Mindegyik vállalta a börtönt és többen a halált is. Márton Áron püspök kiszabadult, Pacha Ágostont is kiengedték meghalni, már teljesen megvakult akkorára, a többiek viszont ott pusztultak a börtönben. Bogdánffy Szilárd 1953. okt.

2-án a börtönben halt meg. 1992-ben kezdődött meg a boldoggá avatásához a kutatómunka. Fodor József tagja a boldoggá avatást megelőző vizsgálatvégző bizottságnak. A történelmi életrajz elkészítésében dr. Bura László segítette, aki a Scheffler Jánosét is összeállította.

Most pedig az *Új ember* 2006. október 15-i számából idézek.

Nagyvárad vértanú püspöke Bogdánffy Szilárd emlékezete

A délvidéki Feketetőn született 1911. február 21-én, iskoláit Temesváron, teológiai tanulmányait a budapesti Központi Papnevelő Intézetben végezte. Bogdánffy Szilárdot 1934. június 29-én Nagyváradon szentelték pappá. 1947 áprilisában püspöki tanácsossá nevezték ki a szatmári és a váradai egyházmegyében. 1949. február 14-én a bukaresti nunciatúra épületében O'Hara érsek, pápai nuncius titokban püspökké szentelte. A püspököt még abban az évben, április 5-én Nagyváradon letartóztatták. Koholt vádak alapján – hivatalosan az államrend megdöntésére tett kísérlet miatt – elítélték, a jilavai, a máramarosszigeti, a Capul Midia-i, majd az enyedi börtönben raboskodott, ahol az évekig tartó szenvedés, kínzások következtében 1953. október 2-án elhunyt. Ekkor jöttek a hallgatás évtizedei; hosszú ideig senki nem mert beszélni a kommunizmus gáztetteiről.

A nagyváradai káptalan 1993. október 8-án kérte Tempfli József püspöktől, hogy indítsa el a boldoggá avatási eljárást. Bogdánffy Szilárd boldoggá nyilvánítását „kiváló, példamutató, Istent szerető és az erényeket magas fokon gyakorló életéért” kérte a püspök az illetékes kongregációtól. Az eljárás az-

óta jelentősen előrehaladt, már „csak” a pápa jóváhagyása van hátra. Fodor József nagyváradai püspöki helynök – aki tagja a boldoggá avatást megelőző vizsgálatbizottságnak, alaposan tanulmányozta Bogdánffy Szilárd életútját, és utánajárt a tanúvallomásoknak – egy interjúban így nyilatkozott: Bogdánffynak azért kellett meghalnia, mert több más erdélyi katolikus főpaphoz hasonlóan ő sem volt hajlandó segédkezet nyújtani a kommunista hatóságok által megáldott nemzeti katolikus egyház létrehozásához. Őt is kiszemelték arra, hogy egy Rómától elszakított katolikus egyházat hozzanak létre, de ahogy mások, úgy ő sem ment ebbe bele. A tudós egyházfő hitéért vállalta a börtönt és a vértanúhalált is. Bogdánffy Szilárdot 1953. október 4-én temették el a nagyenyedi „Három jegyene” elnevezésű rabtemetőben.

(Fodor József püspöki helynök könyvében, a Nagyváradon 2004-ben kiadott A jóság elitje a XX. században című kötetben olvashatunk bővebben Bogdánffy Szilárd püspökről.)

K.L.

Végül a csíkszeredai *Segítő Mária Római Katolikus Teológiai Líceum* spiritualisának, *Simó Gáspárnak* a beszámolójából idézek.

Boldog-jelöltek emlékverseny

A nagyváradai Szent Lászlórol elnevezett Római Katolikus Gimnázium, 2006. november 24–26. között rendezte meg a *Boldog jelöltek* emlékversenyt, amelyre meghívást kapott iskolánk háromtagú csapata is.

A három jeles, történelmet formáló személyiség: *Márton Áron* erdélyi-, *Bogdánffy Szilárd* váradai-, és *Scheffler*

János szatmári római katolikus főpapok élete és munkássága témájából kellett a diákoknak felkészülni, a megadott forrásmunkák alapján. (...)

Bogdánffy Szilárd

Dr. Bogdánffy Szilárd 1911. február 21-én született Feketetón. Március 6-án megkeresztelték Csókán. Édesapja jeles örmény nemesi család sarja, ebesfalvi-Bogdánffy Ignác kántortanító és édesanyja Welebny Aranka. A Temesvári Piarista Főgimnáziumban kezdi tanulmányait, majd miután Temesvárra költözik a család (1925), itt érettségizik 1929-ben. A teológiai doktorátusig, mindent beleértve, mindig csak színjeles osztályzata volt. Nagyváradra jelentkezik kispapnak, ahol 1929. szeptember 1-én kezdi meg teológiai tanulmányait a Borromeo Szent Károlyról nevezett Teológiai Akadémián. Innen hamarosan átküldik a Budapesti Központi Papnevelő Intézetbe.

1933-ban, még a teológiai tanulmányok befejezése előtt, hittanári vizsgát tesz. 1934. június 29-én Fiedler István püspök pappá szenteli; első miséjét július 1-én mutatja be Temesváron. Először a szatmárnémeti Bölcséleti és Hittudományi Főiskolán tanít, majd Nagyváradon teológiai és középiskolai tanárként működik, megalapítja a Merici Szt. Angélaról nevezett III. rendet a lányok és nők számára; tanár lesz az Orsolya nővérek Gimnáziumában. Titkos szerveződés vádjá miatt, 1929. december 21-én átteszik a határon, csak 1940. augusztus 30-án térhet haza. 1943. június 26-án a budapesti kir. Magyar Pázmány Péter Egyetem Hittudományi Karán doktori fokozatot szerzett. Disszertációjának címe: A szinoptikus apokalipszis. 1940-től a nagyváradi kórház és

elmeegógyintézet lelkésze, majd 1947. december 6-tól a szatmári kis szeminárium gondnoka. 1949. február 14-én titokban püspökké szenteli a bukaresti Gerald Patrik O'Hara nuncius. Ezzel elkezdődik vértanúsága, mivel április 5-én letartóztatják és sorra végigjárja a börtönöket: Jilava, Máramarossziget, Capul Midia és végül Nagyenyed, ahol az elszenvedett kínzások miatt és egy hirtelen jött tüdőgyulladásban meghalt. Egész élete istenszolgálat volt. Szeretett tanítani és szerette diákjait. Ehhez kapcsolódik a következő történet. Egy frissen diplomázott orsolyita máter, francia tanárnő az osztályból jó néhány növendéket megbuktatott, és dicsekedett vele, hogy ő milyen szigorú és lelkiismeretes tanár.

Dr. Bogdánffy azt mondta neki:

„Kedves tisztelendő máter, tudja mi ez (az osztálynapló)? Nem – válaszolja a nővér. Az Ön tanári diplomája – válaszolja a hitoktató. Nem buktatni kell, hanem tanítani és magyarázni, ha nem értik.” Így viszonyult a diákokhoz. Egy másik történet, amely Bogdánffy emberi nagyságát bizonyítja. Valami nagyon rossz, szinte ehetetlen, agyonégett kenyeret adtak a növendékeknek. Csak úgy tudták megenni, hogy levágták a kenyér szénné égett héját. Amikor ezt Bogdánffy meglátta, megkérdezte: „Fiúk, ezt nem eszitek meg? Nem – válaszolták – futkos a hideg a hátunkon, ha beleharapunk ebbe a szénné égett kenyérhéjba. Jól van – mondta – majd én megeszem.” És kért egy újságpapírt, összeszedte és átvitte a püspöki ebédlőbe, ahol megette. Hiába kérlete Scheffler János püspök, hogy egyen ottani kenyeret. Ilyen alázatos életet élt Bogdánffy püspök.

Mihály András, X. 1. oszt.

Czirják Árpád

Ki a Szamos vizét issza, szaladgálhat összevissza

(Tallózás az Erdélyi magyar breviáriumból)

„Erdő, erdő, erdő, marosszéki kerek erdő” – énekeljük önfeledten a szép népdalt egy kiránduláson, miközben magunkba szívjuk az ózondús levegőt és gyönyörködünk a színpompás tájban. A természet szépsége elkápráztat: a lombos fák, az éneklő madarak, a tarka virágok között lelkileg újjászületünk. A dal megemlíti a távoli kedves személyt is, kinek nevét a szerelmes az éneklő madárral akarja kimondatni.

Az erdő mítoszát romantikus mesék őrzik. A színes történetek kitörölhetetlenül beleivódtak tudatunkba. A Kárpátok égbenyúló hegyei, fenséges tájai, örökzöld fenyvesei erős érzelmi hatást váltanak ki belőlünk. Erdély szülőiteiként érezzük, morzsányiak vagyunk e fenséges tájban. A természetben megtaláljuk a szépséget, a tisztaságot, a nyugalmat, mindazt, ami után lelkünk sóvárog. Vissza a természethez – mondotta Rousseau. Sorsunk közös, ha a természet pusztul, számunkra sincs menekvés.

A természetrajongáson túlmenően az erdő gazdasági szempontból is igen fontos. Az erdőgazdálkodás és fafeldolgozás

közvetve vagy közvetlenül számtalan embernek kenyeret biztosít. A Székelyföld több vidéke Isten kegyelméből és az erdőből él. Az erdő zöld arany, amire mindenkinek vigyáznia kell – figyelmeztetnek a hegyvidék közútjain elhelyezett táblák. A felhívás legtöbbször – a természetbarátok szomorúságára – írott malaszt marad. Egyre több az ütközet utáni csatatérré emlékeztető letarolt hegyoldal.

Amikor a második világháború idején a légitámadások elől barlangokba menekültek az emberek, az asztmások és a hörghurutban szenvedők észrevették, hogy néhány óra elteltével bántalmaik enyhülnek. Ez a véletlenszerű felfedezés hívta fel a szakemberek figyelmét a gyógyhatású barlangok szakszerű ku-

Betegh Péter gyógynövény-szakember 1884. május 30-án született Egeresen. 1907-ben a kolozsvári tudományegyetemen jog- és államtudományi doktorrá avatták. Két évig ösztöndíjas Németországban és Angliában. 1918-ban a gyógynövénygyűjtés és -értékesítés összefogására megalapította a Pantodrog Gyógynövény Rt.-t, melynek vezérigazgatója lett. 1944-ben Nyugatra távozott, de hamarosan visszatért és részt vett a gyógynövénygyűjtés és -értékesítés megszervezésében. 1951-ben kitelepítették Budapestre, ahová csak két év múlva térhetett vissza. 1955-ben kivándorolt Venezuelába, s az ottani magyar római katolikus közösség világi elnöke lett. 1969. február 1-jén hunyt el Caracasban. Autóbaleset áldozata lett.

tatására. A Székelyföld több barlangja klimatikus gyógyhely, ahová az emberek rendszeresen eljárnak. Roszszul hangzik a szentimrei büdös barlang neve, de a feltörő kengéz jót tesz az érrendszeri betegségeknek.

Ha bekapcsoljuk a tévét, kinyitjuk az újságot, borzalmakról szerzünk tudomást: a növény-és ál-

latfajok száma csökken, a sivatagosodás egyre nagyobb méreteket ölt, a veszélyes hulladék anyagok odisszeája megállíthatatlan, a felettünk lévő ózonréteg lyukas. Mintha az ember összeesküdne a természettel ellen! Lehet az ENSZ tevékenységét bírálni, működését szkeptikusan nézni, mégis ez az egyetlen világméretű fórum, amely tényleg tesz is valamit a környezet megmentéséért.

Természetben élő lovas nemzet voltunk, de sajnos, az urbanizáció elszakított a lótól is. Már csak a mesékben és a történelmi emlékekben csattognak a paták. Félnomád múltunkra való hivatkozás anakronisztikusnak tűnhet, de hitelesen utal a természettel egybeforró múltunkra. A nomád életforma az utolsó termelő életformája az emberiségnek, amely nem a természet átforgatására, tönkretételére, hanem a természeti viszonyokhoz való tökéletes alkalmazkodásra épül. A fizikában ismeretes a lóerő, a székely nemest lófőszékelynek nevezték.

A kommunisták évtizedeken keresztül az iparosítással hengegtek. Olyan időben építették fel a valójában soha jól nem

működő ipari létesítményeket, amikor a környezetvédelem fogalma nálunk még ismeretlen volt. Külföldről visszatérve még inkább érzékeljük a mindenhol éktelenkedő monstrosokat és mustrállhatjuk pénztárcánkat, törhetjük a fejünket, hogyan lehetne azokat eltakarítani. A már nagy mértékben elhasznált berendezéseket modern környezetvédelmi eszközökkel helyettesíteni műszakilag sem egyszerű és nem is olcsó vállalkozás. A Kárpát-medence országainak szennyeződése szorosan összefügg egymással. A Kárpátok nagy részéről és az Erdélyi Szigethegységből lefolyó szennyezett vizek az anyaország földjét áztatják. Magyarország egymagában mitévő lehet, ha a szomszédok szennye árasztja el? Az első világháború után a győztesek elkészítették a politikai térképet, most illendőségből a szennyezési térképpel kellene foglalkozni a jószomszédi viszony érdekében. A parfümök világában a szagos ország többé már nem szalonképes. És a szennyezett víz is ártalmas: megrontja közérzetünket és hírnevünket.

Fővárosi Örmény Klub

2009. május 21. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor:

Örmény képek, fények – zenei kísérettel

Kabdebó János erdélyi és örmény vonatkozású fotóinak vetítése

Az örmény egyházi énekeket és népdalokat előadja

Puskás Eszter

kíséri

Gyulai Csaba (örmény dob) és Juhász Endre (duduk és ének)

Rendező: Bp. Főv. XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat,

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Bálintné Kovács Júlia

A Kosutányokról

(1. rész)

A Füzetek januári számában örömmel olvastam Árvainé Pataki Ilona olvasói levelét, mert ez alkalmat kínál számomra arra, hogy régen dédelgetett „kutatási eredményt” tegyek közzé. A levélben a Szerbiában élt Kosutity Magdáról esik szó, én pedig újabb Kosutányokat fedeztem föl az eddig ismert és már említettekén kívül.

A híres neves Fabinyi család ma élő tagjai is büszkélkedhetnek örmény gyökerekkel, éspedig azért, mert dr. Fabinyi Rudolf, aki Lipótmező főorvosa, és 1925–1936 között az intézet igazgatója is volt, Kosutány Antóniát vette feleségül, három gyermekük Rudolf, Paula és Magda tehát örmény géneket is örökölt.

Kosutány Tamás (1848–1915) a legismertebb a három 19. századi Kosutány fivérek közül. A világháló segítségével megtudtam, hogy 1848. március 7-én született a Szabolcs megyei Nyírlúguson.

Apja előbb uradalmi gazdasízt, majd a család Szatmárnémetire (Szatmár vm., ma: Satu Mare – Románia) költözése után földhivatali tisztviselő volt. **Kosutány Tamás** Szatmárnémetiben végezte el a gimnáziumot. Nagybátyja a keszthelyi Festetics kastély könyvtárosa volt, az ő biztatására iratkozott be 1867-ben a keszthelyi – akkori néven – Országos Gazdászati és Erdészeti Tanintézetbe, ahol kitűnő eredménnyel szerzett diplomát két év múlva Keszthelyi kémia professzora, Schenek István jó szemmel vette észre a fiatal **Kosutány** tehetségét a kémiai tudomá-

nyok iránt, és elmélyültebb kutatásokra ösztönözte. A tanintézet elvégzése után Pestre került, ahol egyéves önkéntes katonai szolgálatát töltötte. Közben arra is jutott ideje, hogy a Tudományegyetemi kémiai intézetében gyarapítsa tudását. A laboratóriumi munkák során hamar kiűnt tehetségével és szorgalmával, s így figyelt fel rá Than Károly, az intézet kémia professzora, a későbbi világhírű vegyész. Than javaslatára 1870-ben állami ösztöndíjjal a hallei egyetemre küldték a mezőgazdasági kémia tanulmányozására. Itt írta meg első munkáját „A borászati vegytan alapvonalai” címmel a hazai bortermelők számára. Halléből útban hazafelé több külföldi vegykísérleti állomást is meglátogatott.

1871-ben a magyaróvári Gazdasági Tanintézet kémiai tanszékére került tanársegédként beosztásban. Magyaróváron kezdett behatóan foglalkozni a dohány kémiai vizsgálatával. Kísérleteit szakmai körökben is elismeréssel fogadták, s hamarosan a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium megbízta 150 dohányfajta vizsgálatával és elemzésével. Bár a kutatások során az elemzésekhez felhasznált dohány után adót kellett fizetnie, ez nem szegte kedvét, csak hátráltatta munkájában. A kísérletek eredményeit „A magyarországi dohányok jelene és jövője” című tanulmányában összegezte, mellyel 1875-ben

elnyerte a Természettudományi Társulat pályadíját.

1874-ben átszervezték a hazai agrároktatót. Felsőfokú végzettséget az akadémiai rangra emelt magyaróvári intézetben, közép fokú a debreceni, kassai, keszthelyi és kolozsvári gazdasági tanintézetekben lehetett szerezni. A magyaróvári Gazdasági Akadémiára – ahol az oktatás két nyelven: magyar és német lett, a korábbi kizárólagos német mellett – igyekeztek összpontosítani a legképzettebb tanárokat. Mindenképpen elismerést jelentett, hogy Kosutányt nem helyezték át valamelyik tanintézethez, hanem akadémiai tanárrá nevezték ki. Magyaróvár a múlt század utolsó évtizedeiben a hazai agrártudományok egyik legfontosabb műhelyévé vált.

1883-ban tanártársával, Cserháti Sándorral megalapították a „Mezőgazdasági Szemlé”-t. A Magyaróváron havonta megjelenő gazdasági folyóirattal tanácsot és segítséget kívántak nyújtani mindenkinek, aki mezőgazdasággal foglalkozik úgy, hogy az egyéni boldoguláson túl az ország gazdasági előrelépését is szolgálják. A folyóiratban megjelent cikkek, tanulmányok a magyar mezőgazdaság legégetőbb kérdéseivel foglalkoztak, ösztönözték, segítették a termelőket. A múlt század végén a magyar mezőgazdaság kapitalizálódása révén egyre fontosabb kérdés lett a talajerő visszapótlása. Bár már korábban is fejtegették tudósaink a trágyázás jelentőségét, a gyakorlatban a termelők csak ebben az időben kezdtek komolyan érdeklődni. A „Mezőgazdasági Szemle” szerkesztői felhívásaikban arra biztatták a gazdákat, hogy egységes terv szerint végezzenek trágyázási kísérleteket, mert a gazdasági tanintézetekben lefolytatott vizsgálatok csak azt világították meg, hogy az adott területen mit jelent a trágyázás, de általánosításra, jelentősebb követ-

keztetések levonására nem volt elegendő. A trágyázással kapcsolatos kérdések tisztázásának kívánt újabb ösztönzést adni **Kosutány**, amikor 1887-ben megjelentette Cserháti Sándorral közösen írt „A trágyázás alapelvei” című munkát, melyben **Kosutány** írta a növény táplálkozástani, a mezőgazdasági kémiai és a trágyázástörténeti fejezeteket.

Kosutány fontosnak tartotta a takarmányozás korszerűsítését is, bár ezzel a kérdéssel csak kisebb mértékben foglalkozott. Azt vallotta, hogy hiába beszélünk belterjes állattenyésztésről mint a mezőgazdaság fejlődésének egyik legfontosabb eleméről, ha nem tudunk ehhez elegendő és jó takarmányt biztosítani. Cselkó Istvánnal, magyaróvári tanártársával együtt írt „Takarmányozástan” című munkában **Kosutány** a takarmányozás agrokémiai problémáit dolgozta fel, kísérleti eredményeivel egészítve ki a gyakorlati részeket.

A magyaróvári Gazdasági Akadémián 1884-ben megszűnt a német nyelvű tagozat, több átszervezést hajtottak végre. Ezek során **Kosutány** került a kémiai tanszék élére, s ő lett egyúttal a 1873 óta működő Vegykísérleti Állomás vezetője is. Előadásai során az általános és gazdasági vegytant, valamint a gazdasági technológiát tanította. A Vegykísérleti Állomás munkáját korszerűsíteni akarta, új felszerelésekre, berendezésekre volt szükség. Erre azonban pénzt a minisztérium nem biztosított. A túlterhelt **Kosutány** – hiszen a technológiai műhelyt és a meteorológiai állomást is ő irányította – csak több évi kérvényezés után kapott 1890-ben egy tanársegédet a kémiai tanszékre. A Vegykísérleti Állomáson **Kosutány** nem egyszerű vegyelemzést végeztek, hanem kísérleteztek és kutattak.

Kosutány behatóan foglalkozott a mezőgazdasági szeszgyártás helyzetével is. Több külföldi és hazai tanulmányutat tett, rámutatva a magyarországi mezőgazdasági szeszgyártás elmaradottságára a nyugat-európaival szemben. Rövid idő alatt cikkek sorozatát írta erről a kérdésről, s hamarosan első számú szaktekintélynek számított. Arra is felhívta a figyelmet, hogy az ipari szeszgyártás túlsúlyba jutott a mezőgazdasági szeszgyártással szemben, a szeszadó törvénynek az utóbbira kedvezőtlen hatása, és a mezőgazdasági szeszgyártásban használt korszerűtlen, gazdaságtalan berendezések miatt. Tapasztalatait az első magyar nyelvű szeszgyártási könyvben, az 1891-ben megjelentetett „A gazdasági szeszgyártás kézikönyve” című, Lázár Pállal együtt írt munkában összegezte. De **Kosutány** nemcsak a szeszgyártás technológiája érdekelte, hanem behatóan tanulmányozta az élesztők szerepét, különösen a borélesztőkkel foglalkozott sokat.

A magyarországi szőlőkultúrát a múlt század utolsó évtizedeiben a filoxéra jelentős mértékben tönkretette. Az évtizedeken keresztül tartó pusztítás utáni szőlőfelújítás a filoxérának ellenálló homoki fajták terjedésével és az oltványként használható amerikai vesszők telepítésével haladt előre. **Kosutány** felhívta a figyelmet, hogy az egyes borvidékek jellemző borait csak akkor lehet másutt is előállítani, ha ott annak megfelelő nemes borélesztőket is használnak. Hangsúlyozta azonban, hogy ez nem azt jelenti, miszerint borélesztőkkel a legsilányabb bort is nemes itallá lehet „varázsolni”, hanem azt, hogy „kedvezőtlenebb fekvésben termelt kevesebb értékű borainkat értékesebbé tegyük”.

A múlt század végén egyre élesebben vetődött fel a magyar búza minőségének

kérdése. A Földművelésügyi Minisztérium a három neves magyaróvári tanárt, Cserháti Sándort, **Kosutány** Tamást és Linhart Györgyöt bízta meg azzal, hogy a búzával kapcsolatos vizsgálatokat végezzék el. **Kosutány** feladata a búza és a búzaliszt minőségének tanulmányozása volt. Tapasztalatait „A magyar búza és a magyar liszt a gazda, molnár és sütő szempontjából” című 1907-ben megjelent könyvében összegezte. A vizsgálat alapjául Magyarország szinte minden vidékéről származó csaknem 600 búza fajta-változat 6 éven keresztül folyamatos vizsgálata szolgált, amit **Kosutány** még kiegészített más magyar kutatók különböző esztendőkből származó anyagával. A vizsgálatok során a talajviszonyoktól, a trágyázástól, a vetés időpontjától és módjától, a vetőmag minőségétől kezdve a búza átteleléséig és éréséig vizsgálta nagy alaposággal az egyes fajtákat. Kimutatta, hogy a magyar búzának, illetve a belőle készült lisztnek értékmérője a protein, illetve a benne levő siker, egy vízben nem oldható fehérje. Az alapos kémiai analízisek és fizikai vizsgálatok során **Kosutány** megállapította, hogy a magyar búza sikértartalma általában meghaladja a legtöbb külföldi búzáét és ebből eredően: lisztminősége is jobb a nemzetközi átlagnál. Hogy ezt a hírnevet a magyar búza és a liszt megőrizhesse, a gazdálkodás korszerűsítésére van szükség: gondosabb talajművelésre, bővebb szerves és műtrágya használatra, és az őrlési téren is számos tennivaló akad. Sürgette a magyar búzák nemesítését, hogy ezáltal bővebben termő fajtákat lehessen elterjeszteni az országban, de felhívta arra is a figyelmet, hogy ez a tevékenység ne járjon együtt minőségromlással.

Folytatjuk

Törös Tivadar

Szamosújvár

Haza gondolok.

Mikor a tavasz első napsugarát érzem arczomon s a Maros hideg hullámainak csillámlását nézem, mindig haza gondolok. Ha ide át Aradon már meleg van, akkor az erdélyi hegyekről mind leolvadt a hó ... és otthon is tavasz van már. Ah, azok a hegyek! Szülőföldem hallgatag őrei, hogy vágyik lelkem látásotok után! Elképzelem, mint álltok most is némán, komoran. Oldalotok egy helyütt kopár és száraz, míg másutt százados erdőket emeltek fel, közel az éghez s csacsogó kristály patakok öntözik az erős szélben nyíló sziklavirágot, vagy havasi gyopárt ...

Évek óta nem szívtam azt az éles, éltező hegyi levegőt. Ködbe kezd veszni szemem előtt a jól ismert vidék rajza, s szinte alig emlékszem a képekre, melyek gyermekkorom álmaiba olyan mélyen beszövédték.

A bogárhátú házat alig ismerném, a Hektor talán előmbe sem ugrana, ha jönni látna, oda bent az egyszerű szobákban, még meg is „úr”-aznának kérdőleg, ha belépnék.... Az idők vénítenek s a kik a gyermeket látták, rá sem ismernének a sokat átélt férfit, kinek hírét csak a levél vitte, olykor az újság, ha valami firka volt benne...
Hogyne gondolnék így haza?...

Képzeletem visz befelé, a városba, a fűrdői út jegenyéi között s a felső-malom zúgójánál önkéntelenül fordulok a nagygát útja felé, melyen annyiszor vittek lépitem sok gyermekkalandra. Arról látszik Szilvás és felmered a Szekuláj mellett elhaladó széki út. Lejebb Szent-Antal keresztje int, melynek egyszerű térdeplőjén annyi ájtatos lélek pihent meg a vallás vigaszában.

A kórházat is elhagyom, s ahogy a szomszédos „Facsebinye” melletti útkanyarulatra érek, benn vagyok a szép, egyenesen „Víz-útczá”-ban, s jobbról a nagy Lukácsi árvaházát látva, eszembe jut a légies finomságú, galambféhér lelkiatya, ki a tudóst az igazi vallásos pappal olyan csodálatosan megférővé tette egymás mellett.

Ave, kis gymnasium! Hogy elmaradtam tőled! Az udvarra, a torna-kertre, múzeumra és a komoly ünnepélyes tanácsteremre, hogy emlékezem! A szigorú, de aranyzívű Czetz professzor; a szelíd kedélyű, fiatal plébános Bárány, a veterán esperessel Csákány főtisztelendővel, olyan élénk emlékemben vannak. Nem vétek a diszkréciónak ellen, ha e folyóirat egyik érdemes szerkesztőjét is felemlítem Szongott tanárban, kinek éles-eszű fejtegetései olyan jó alapot adtak fogékony kedélyünkre, továbbra. S a hogy hálával gondolok reájuk, olyan édesen cseng fülemben a mi első anyanyelvünk hangja, mintha most is hallanám a gyermekkorust és együtt énekelném velük:

Krisztasz hájráv,
Hájráv i mérélocz !...

Ott a nagy templom. Baloldali fedelén a „Ren. 1866.” még szép fehér cseréppel volt kirakva akkor. Ma már elfakulhatott, fekete lehet az is. Benn hús levegő, s a tömjén hatalmas illata fogad. Megnézem újra a szürkemárvány kis-oltárokat, az óriási nagy oltárkép előtt elfogódik szívem és sietek a fülke oltárához, hogy lássam a csodás Rubens képet.

Mintha zúgna most is a nagy orgona, melynek alig hallottam párját s a mely annyi év óta kíséri azokat a keleti egy-

szérúségű, de gyönyörű áriájú énekeket. A „Hiszusz Kriszdasz mjéz dzénáv”, az „Áchkhádák chéntáczer”, a gyönyörű „Zsuárdsáczik” és a „Máriám gujsz” melodiái andalítnak el és szeretném azokat újra, meg újra hallani. Vágyom nagyon haza, látni téged örökké kísértő szép kis szülővárosom – Szamosújvár! Elémbe komolykodik a városháza, rajta a sokat emlegetett gombbal. Ott ül együtt a tanács: Placsintár, az örökké fáradó polgármester, Gopcsa a százkezű szenátor, a tevékeny tanácsnok Govrik, az öreg Voith, az aranytollú főjegyző Osztján. Hát az örökifjú Mihályfi nótárius és a két ifjú kapacitás: Tódorffy és Ábrahám? Vagy a kiról olyan humanus dolgot írtak a lapok, a főkapitány: Duha?

A városháza rönéz a kaszinóra. Ott van bizonytal az örök-elnök Miklós bácsi és az intelligencia az elmaradhatatlan viták között. S a mint feltűnik előttem a nagy vendéglő, a „Korona”, előtarkállik százképe a sok vigasságnak, tapsnak, mit a mi „Redoutte”-unk látott s hallott ...
Épen most tüsszöl be a hegyalatti korcsma és az indóház között a Szamosvölgyi vonat. Bejön a városba, méltón egy olyan praktikus gondolkozású nép jó érzékéhez, mint a minő a miénk, a szamosújvári.

Szeretném, hogy gazdagságot, bőséget vigyen nap-nap mellett a kis Armenopolisba, hol a nábobok ma olyan ritkák a mostoha viszonyoknak miatta.... Látom a várat. Felvonó-hídja most nincsen s fényes vértű daliák helyett bús rabok alakjaitól népes a sok udvar, a virágzó, tarkálló kert.

A Martinuzzi-czímer ott van a falban. A diplomata bíbornok most már nem hallat magáról, s a „két Báthory” szomorú hősei is nyugszanak, porladoznak régen. Lovag-kürt nem zúdítja fel a csendet. A Szamos lassan öleli körül a vár oldalát.

Rabzárásra szól a fegyőr-trombita. A regegyes kor oda. Itt csak nagy büntügyi regények aljas hősei senyvednek jól őrzve benne. Künn a rabtemetőben pedig a Rózsa Sándor fejletlen hullája... A „nagy paraszt”-ot megszabadították a fejtől, hogy még a koporsóban se legyen alkalma azt valamire adni.

Úgy tudom, e vár egyik ablakának rostélyja mellett kesergett a világ hálátlanságáról a nagy muszka-ismerő, a Manaszes is. „A mi igaz, az igaz” – szokta mondani. Bevallhatjuk hát mi is róla, hogy igaz; hogy Manaszes kunszentmártoni paraszt ember volt, s a hogy kikerült (valami okos dolog miatt) a váradi börtönből, beállított Kolozsvárra és felizgatta egész Magyarországot a hírrel, hogy most jön Szibériából és látta szegény Petőfit az ólomhányakban szenvedni.

Felült neki mindenki. Papp Miklós, ez a zseniális erdélyi szerkesztő, külön lapot adott ki erre a hírre, Teleky Sándor az ezredes, ebédre hívta meg magához Danit, a Manaszest és - talán épen - Helfi interpellált a házban, hogy van-e tudomása a kormányának, hogy Petőfi muszka rabszolgaságban sinlódik?... Mit csinál a pétervári nagykövet? Persze az nem törődik a magyar dolgokkal! Mit neki Petőfi?!

És a tiszta keblű hazafiak sírtak és vigalmakat rendeztek a Petőfi feltalálásának örömére és egyes díszszónokok már fogalmazták a tósztot, a mit a hazaérkező fehér szakállú sápadt és öreg Petőfinek mondani fognak, országos körútja alkalomával...

A mi igaz, az igaz... Manaszes úr czudarúl hazudott és felültette a két testvér hazát és becsukták őt esztendőre a szamosújvári pompás palotába, a hol olyan vendégszerető emberek laknak, kik olykor egészen idegen embereket, ott fognak teljes ellátásra, életfogytiglan is ...

Ez ellen a vendégszeretet ellen panaszkodhatott – míg benn volt – alkalmasint Manaszés is...

Amint rá gondolok a városra, sehogyse hinné az ember arról a csendes kis fészekről az ő rendes utcáival, hogy a háta megett olyan rettenetes történetű emberek vannak összefogdosva egy csomóba....

A legistenfélőbb nép lakik Szamosújvárott. Vallásosabb a spanyolnál és - ahogy Teleki Sándor ismeri és írja „magyarabb a magyarnál”. Ki nem hallotta volna híret az erdélyi örmények metropolisának, a honnan szétágazott a nagy családnai nemzet és került közülök oly sok jeles magyar. Jutott belőlük író és művész, dúsgazdag meczenás és hős, miniszter és nemzeti martyr. Hacsak Csiky Gergelyt, Hollósy Kornéliával, Karácsonyi Guidó gróftól Czetz tábornokkal és Gorovet Kis Ernővel említem, azt hiszem, hogy igazam van és kápráztat a névsor eléggé.

A város csendes. A kérői kénes fürdő irá-

nyában lebukik a nap és sugarai glóriával vonják be a Hétkereszt hegyen álló „kálváriát”.

... Az elsőnek kigyulladt utcai lámpa, már a gyönyörű angol-parkszerű sétányon találja a város színét-javát. Georgiában szebb szemeket nem láthatsz, gazellák karcsúságát ott felleled és a keleti faj férfi szépségeit ott nem kell soká keresned.

A csillag-utak jázminbokrait meglegyinti az édes esti szél, mely halkán, észrevétlenül jön a „Lunka” felől, s amint a tó tükrén felveri a hullámot – a sétány üres és sötét.

Gondolom, hogy én is tartok hazafelé. Utánam üt, mintha üdvözlőne – a „nagy templom” torony-órája. Alussza mindenki a jók álmait. Hiába akarok óvatosan besurranni a kapun. – Nem lehetek ott.

Csak haza gondolkol...

(Armenia magyar-örmény időszaki szemle 2. évf. 1888. 5. szám)

„Multikulti Budapest”

Nemzetiségi kultúrák a 135 éves Budapesten rendezvénysorozat keretén belül április 19-én (vasárnap).

Örmény kultúra Budapesten a Budapesti Művelődési Központban (Budapest XI. ker., Etele út 55.)

Rendezte a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, valamint a Budapesti Művelődési Központ.

Az Örmény sors – barangolás térben és időben c. párdiumműsorban dr. Issekutz Sarolta ismeretterjesztő előadását tartja, háttérben Flórián Antal színművész

Üzenet az Ararátról Örmény est

20. Jövők:
a kisemberek
koalíciója
Jubiläum

20. Jövők:
a kisemberek
koalíciója
Jubiläum

Keresztény Értelmiségiek Szövetsége Budapesti Szervezete meghívására 2009. március 26-án Üzenet az Ararátról címmel tartott ismeretterjesztő előadást Böjtösné Opra Györgyi, dr. Issekutz Sarolta, az EÖGYKE elnöke (középen) és Várady Mária (balra) színművésznő. Bemutatásra került Az Erzsébetvárosi örmény katolikus búcsú Erdélyben c. dokumentumfilm is, amelyet ifj. Opra Vilmos készített. Az estet Hervai István elnök (jobbra) nyitotta meg.

Jobbról Böjtösné Opra Györgyi, Hervai István és dr. Issekutz Sarolta

Pavlov Boris

Eleméri nemesség

(4. rész)

Ágoston terve gyorsan megvalósult és jelentős jövedelmet biztosított számára. A sok gonddal termelt korai zöldségfélék nagyon keresettek voltak a környéken. Az „Elemér” címke egyikéről sem maradt el.

1798 kora tavasza nagy meglepetést hozott. A faluban egyre többen beszéltek egy Láza nevű haramia bandájáról. A rabló állandó összetűzésbe került a hatóságokkal, egyre gyakoribbá váltak a rablások, emberölések. Egynéhány halálos zsarolás után, amivel a haramia figyelmeztette a falu módosabb lakosságát, következett az eleméri postakocsi kirablása.

Minden, előre megtervezett védelem és nagy összegű védíj ellenére Láza elfogása sikertelen volt, a rablások folytatódtak. Emiatt a falu lakossága a mezőgazdasági munkákat felhagyva otthonát védte. Ez azonban a mezőgazdasági termelés menetét veszélyeztette, amely viszont nagy kárt okozott a földbirtokosoknak.

Április közepén Ágoston egy zsaroló levelet kapott Lázától, melyben nagyszegű követeléssel állt elő. A levél szerint a pénzt 48 óra alatt kellett elhelyezni egy általa megjelölt öreg eperfa törzsébe Aradac és Taras útkereszteződésében. A rendőrség – feltételezve, hogy a rablók a megjelölt helyet állandó megfigyelés alatt tartják – másnap kora hajnalban egy álhús rendőrt küldött a pénz elhelyezésére. Nagy rendőri és katonai erővel biztosították a környéket 48 órán keresztül, azonban senki sem jelentkezett a pénzért.

Ágoston azt gondolta, hogy valami-

lyen tréfa volt az egész, de hamar rá kellett ébredjen arra, hogy valóban veszélyben vannak. Azokban a napokban Becskerek környékén több rablás és emberölés történt. Az okos Láza ugyanis kihasználta az alkalmat, hogy a rendőrség Elemér határát védi és akadálytalanul garázdálkodhatott.

Néhány nappal a rendőrségi biztosítást követően Ágoston még egy levelet kapott Lázától, amelyben a szemtelen haramia bocsánatot kért, amiért kelemetlenséget okozott és bejelentette, hogy meg kívánja látogatni a fiatal földbirtokost, mert szeretné személyesen megismerni. Elképzelhető Ágoston haragja, amikor a szemtelen levelet olvasta. De higgadságát nem veszítette el, parancsot adott a védelem megszerzésére. A kastély minden lakójának és alkalmazottjának épségére vigyázott a kirendelt rendőrség. Az épületbe és a környékre csak külön belépési engedéllyel lehetett bemenni.

A napok múltak...

Június vége felé a Tisza közelében katonai gyakorlatokat tartottak, amelynek során a falun különböző katonai egységek vonultak keresztül. Egy nap Ágostonhoz bejelentkezett egy frissen érkezett parancsnoki csoport. Ágoston és felesége a kastély előtt fogadták őket. A vendégfogadási protokoll szerint a parancsnokokat a nagy fogadóteremben vezették, majd ebéddel vendégelték meg. Ezt követően a vendégek a házigazda vezetésével megtekintették a birtokot. Az est beálltával a csoport a hadgyakorlat helyszínére távozott. A különös látogatást hamar elfelejtették.

De nem sokáig.

1798. július elején Ágoston ismét kapott egy levelet Láza haramiától, amelyben megköszönte a vendégfogadást és megígérte, hogy a továbbiakban nem veszélyezteti Elemér lakosságát.

Leírhatatlan volt Ágoston haragja. Nem tudott hinni saját szemének, amikor a szemtelen, de okos rabló levelét elolvasta. Mélységesen sértette és felháborította a rabló merészsége és hogy nevetség tárgyává tette. Ágoston hatalmas védíjat kínált fel annak, aki elfogja és megöli Lázát. Hamarosan egy rejtkehelyen, alvás közben elfogták a rablót. Az öreg elemériket azt mesélték, hogy felakasztása előtt Láza utolsó kívánsága az volt, hogy még egyszer kezet foghasson Ágostonnal. Azonban ez a kívánsága nem teljesült.

Ágoston és Anna már négy éve voltak házasok, két gyermek: Gergő és Mária boldog szülei. Attól a naptól, amikor Anna a mindennapi reggeli lovaglás alkalmával megmondta Ágostonnak, hogy még egyszer apa lesz, elmúlt nyolc hónap. A kismama egészségét a család orvosa, dr. Bota felügyelte, aki azt ajánlotta, hogy Temesváron szülje meg gyermekét. A messi útra különös gondtal készültek. Bécsből új kocsit rendeltek és a legjobb lovakat kötötték elébe. Anna kívánsága az volt, hogy az út előtt találkozhasson még Lenkával, a cigány jósnővel, akihez korábban többször el látogatott már. Ez alkalommal Lenka a kártyákból azt olvasta ki, hogy Annának fia fog születni, akinek az érett évei tele lesznek zavaros történetekkel és vérrel. Mérhetetlen örömmel sietett Anna férjének megmondani az örömhírt, hogy fia születik.

Közelgett az indulás napja. Ágoston az esetleges rablótámadások elleni vé-

delműl a becskerekai rendőrségtől fegyveres kíséretet kért. 1799. április 23-án indultak útnak. A komótos kocsiban Anna és Ágoston mellett ott voltak még dr. Bota és fő segítségük, Wolff Krisztina is.

Temesvárra való érkezésükkor, kifáradva a hosszú úttól, valamennyi utas abban a családi házban nyert elhelyezést, amely az öreg Kiss halála óta is a régi személyzettel állt a család rendelkezésére, Bert nevű gondnokkal az élen. Másnap a családot meglátogatták az ismerősök és a helybeli nemesség tagjai. A bánati előkelőség feleségei igen nagy figyelmet szenteltek Annának. Anna, dr. Bota által megismerkedett Hildegárdal, a környék leghíresebb bábaasszonyával, aki elnyerte bizalmát.

A következő napokat a házaspár sétálással töltötte, a reggeli órákban pedig a közeli templom istentiszteletét látogatták. Anna sokat foglalkozott a baba-holmik vásárlásával és maga is kötött babaruhákat.

1799. június 13-án Hildegárd állandóan Anna hálószobájában tartózkodott, amelyet Anna már egy pár napja el sem hagyott. A szülés ideje gyorsan közelgett. A bábaasszony jelenléte biztos segítséget jelentett Anna számára. Június 13-án a reggeli órákban a széles ágyon a boldog Anna mellett már ott feküdt az újszülött kisfiú is.

Az örömhírt Ágostonnak dr. Bota mondta el, majd megkezdődött a helybeli nemesség látogatása. A Kiss házaspár nagyon sok jókívánságot kapott az egész ország területéről, de a környező államokból is. Különösen szép esemény volt az eleméri és ittabei küldöttek látogatása, akik tudtára adták Ágostonnak és Annának, hogy szívesen fogadják Ágoston örökösét, aki lehetséges, hogy

egyszer új gazdájuk lesz majd. Kiss Ernő megszületéséről a hír gyorsan körüljárta a Bega partján fekvő várost. A gyermek megszületése másnapján Ágoston ünnepi ebédet rendezett, amelyre több mint száz vendéget hívott meg. A helybéli nagyszámú örmény gyülekezet a kicsi Ernőnek egy régi örmény kardot ajánlódékozott, ami arannyal és drágakövekkel volt díszítve (Ernő ettől a kardtól soha sem vált meg).

Két nap múlva Ágostonnak Szegedre kellett utaznia, ahonnan egy hét múlva tért vissza eleméri birtokára. Ez alatt Szegeden több, nagy értékű kereskedelmi szerződést kötött, melyek a birtok számára jelentős bevételt biztosítottak. Jóságok, gabona és a méz kiviteléről kötött szerződéseket. Másrészt a nagybecsereki földbirtokosok megbízásából Ágoston a közösség érdekében is szorgosan tevékenykedett, amelynek jelentős kihatása volt a térségre. Elemérré visszaérkezése után Ágoston – a fia születése öröme – kihirdette az egész faluban, hogy az első szombat nem lesz munkanap, és a júniusban született gyerekek és szülei ünnepélyes fogadásban részesülnek a kastélyban. Erre az eseményre hosszú ideig emlékezett a falu lakossága. Utána is maradt a mondás: „Szórakozott, mint vendég a kastélyban”.

Kiss Ernő születésének éve, 1799 Európa-szerte tele volt jelentős eseménnyel.

II. Frigyes halála után még II. József és II. Katalin uralma alatt kitört a forradalom Franciaországban. A 18.-dik században majdnem minden európai hatalom, ha az ő érdekükben állt, átvette a szomszédos államokban történt változásokat. Ugyanilyen álláspontot foglaltak el a franciaországi forradalommal kapcsolatban is, míg tudatukig nem ha-

tolt, hogy ez veszélyt jelent minden monarchia, és más állami berendezkedés állam részére is.

Háború Ausztria ellen, a franciák bejelentették a háborút az öreg Európának. A Konvent ünnepélyesen kijelentette, hogy a reszpublika háborút indít minden nép felszabadításáért. A környezet üdvözölte a francia katonaság jövetelét, mint felszabadítókat a feudalizmus és az abszolutizmus alól. Ez felborzolta egész Európát. A franciák forradalmi lendülete nemcsak megállította a külföldi agressziót, hanem sikerült egy sor területet is elfoglalni. Többek között 1799-ben megkezdődött Napóleon támadása Egyiptom ellen.

Ágoston, aki fiatal korában rajongott a francia forradalomért, idővel belátta, hogy a forradalom, különösen az, amelyik a parasztságnak nagyobb szabadságot adhat, nem lesz jó a nemességnek. Különösen ellene volt az adó bevezetésének és a nemesek kiváltságos helyzetének beszűntetésének a bíróságon.

Általánosan véve II. József reformjai nagy elégedetlenséget váltottak ki. Végülis II. József halála előtt visszavonta reformjait. Halála után testvére, II. Lipót uralma alatt visszatértek a hatalomgyakorlás régi módszerei.

Évekig az eleméri kastély menedékhelye volt az I. Napóleon ellen harcolóknak. Az elsők között volt Benjamin Konsztan, a híres francia politikus, író és filozófus, aki Ágoston vendégeként majdnem egy évet töltött Eleméren (1799. február 17-től 1799. november 22-ig). Ez idő alatt fejezte be „Adolf” című könyvét, melyben – az ottani lakosok elmondása szerint – megörökített néhány személyt Ágoston környezetéből.

Folytatjuk

MEGHÍVÓ

Az 56-os Történelmi Alapítvány szeretettel meghívja Önt és kedves családját Pongrátz Gergely halálának negyedik, valamint a kiskunmajsai 56-os Múzeum fennállásának tizedik évfordulója alkalmából megrendezésre kerülő ünnepi megemlékezésre

2009. május 10-én, 10 órára

Helyszín: 56-os Kápolna, Kiskunmajsa-Marispuszta
(Telefon: +36 77/481-765. Honlap: www.56-osmuzeum.hu)

Köszöntőt mond: **Lezsák Sándor**, az Országgyűlés alelnöke

Vörösmarty Mihály: Előszó – előadja: **Dózsa László**, színművész

„Közös múltunk elmúlt 10 esztendeje” – a múzeumalapításra és a múzeumalapítóra **dr. Kozma Huba**, az 56-os Történelmi Alapítvány társelnöke emlékezik

Szentmisét mond: **Szakács Endre**, szamosújvári örmény katolikus plébános
Közreműködik: a szamosújvári örmény katolikus plébánia kórusa

Pongrátz Ödön s.k.

Pongrátz Gergely a kápolnában a hősök emlékfala előtt – 2004. október 18. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai meglátogatták a kiskunmajsai 56-os emlékműzeumot. (Megjelent: EÖGY füzetek 2004. november 6–15. oldal)

Egyed Ákos

Örmény származású kereskedők a kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara vezetőségében (1851–1900)

Jegyzet

A kereskedelmi és iparkamarai intézmény az újkori Európában a gazdasági élet fontos szervezője és alakítója volt. Előzménye visszanyúlik az 1650-es évig, amikor a franciaországi Marseille-ben megalakult az első kamara, ahonnan aztán viszonylag gyorsan elterjedt főleg a nyugati országokban. Voltak országok, ahol az önkéntes társulási forma terjedt el, míg máshol az állami alapítás volt a jellemző. Általában régióként szerveződtek vagy szervezték, s szükség szerint kisebb vagy nagyobb közigazgatási egységre (egységekre) terjedt ki a hatáskörük.

A gazdaságtörténet-írás szerint a kamarai intézmény a céhrendszerhez hasonlítható, hiszen mindkét szervezet elsősorban gazdasági s társadalmi érdekvédelmi célokat szolgált.

A Habsburg-monarchia területén az 1850-es március 18-i ún. nyíltparancs rendelte el a kamarák megalapítását. Ennek alapján Erdélyben két kamara létesült: Brassóban 1850-ben, illetve Kolozsvárt 1851-ben. Mi a továbbiakban az utóbbiról közlünk adatokat, különös tekintettel azon örmény származású tagjaira, akik vezetőségi szerepet töltöttek be. Előre kell bocsátanunk, hogy a kolozsvári kamarai levéltárnak csak töredéke maradt fenn (legalábbis mostani ismereteink szerint), ezért fő történeti forrásunkat az évi nyomtatott jelentések képezik. Azonban ez a forrás a mindenkori vezetőségnek csak a névsorát közli, olykor azt is hiányosan, de nem ismerteti az illetők életrajzi adatait.

Az 1848-as forradalmakat ugyan sikerült elfojtani a Monarchiában, s a magyar szabadságharcot is leverték orosz segítséggel, de a korábbi gazdasági viszonyokat nem lehetett visszaállítani, ami egyébként nem is állt szándékában a Monarchia vezetésének, de az egységes Monarchia összekovácsolásának szándékáról nem mondott le. Nem volt véletlen tehát, hogy a kamarai intézményt felülről, Bécsből, egységes elvek szerint építették ki.

Az 1850. évi rendelet a kamarák feladatait a következőképpen határozta meg: „A kereskedelmi- és iparkamarák hatásköre kizárólag csak kereskedelmi és iparügyekre szorítkozik. A kereskedői és iparos osztály ezen orgánumok útján juttatja óhajításait a Kereskedelmi Minisztérium tudomására, és ez az orgánum támogatja a minisztériumnak a forgalom emelésére irányuló törekvéseit.” Látható, hogy az abszolutista hatalom milyen szűkre szabta ennek az intézménynek a működési határait, de a gyakorlat mégis úgy alakult, hogy a kamaráknak a kereskedők és iparosok, tehát a tagok ügyeivel is foglalkozniuk kellett.

Az Erdélyi Polgári és Katonai Főkoronázóság már 1850 augusztusában intézkedett az erdélyi kamarai választások ügyében, és meghatározta azok területi illetékességét is. A kolozsvári Kamara hatásköre kiterjedt a gyulafehérvári, kolozsvári s rettegi kerületre. A megyék visszaállítása után pedig Alsó-Fehér, Küküllő, Torda, Kolozs, Doboka

és Belső-Szolnok területére, valamint az illető területeken fekvő városokra. Ezek a következők voltak: Kolozsvár, Gyulafehérvár, Marosvásárhely, Szamosújvár szabad királyi városok, továbbá Abrudbánya, Torda, Nagyenyed, Dés, Szék, Kolozs, Szászrégen és Vizakna mezővárosok. Később a határok ismét változtak kisebb vagy nagyobb mértékben, de ez most nem tartozik jegyzetünk látókörébe.

A kolozsvári Kamara ún. választóbizottsága 1850. október 3-án alakult meg, amelynek elnöke Dietrich Sámuel vásáru-kereskedő volt. Tagjai közt találunk több örmény származású kereskedőt, például Harmath Kristófot (Torda), Vikol Kristófot (Kolozsvár), Gajzágó Sámuel (Szamosújvár), Korbuly Gergelyt (Kolozsvár) és Korvázy Józsefet (Kolozsvár). A tulajdonképpeni alakuló ülésre 1851. január 11-én került sor. Elnök lett az előbb már említett Dietrich Sámuel, másod elnök pedig Rajka Péter gépgyártó. A vezetőségi tagok közé választás útján bekerültek a fent megnevezett örmény kereskedők.

A Kamara elnöksége nem késlekedett a kereskedelemügyi miniszter figyelmét felhívni Erdély tarthatatlan útviszonyaira. A feliratban a következőket olvassuk: „A közlekedésnek jó kereskedelmi utak általi megnyitása a leglényegesebb eszköz, mely által az álladalom az annyira sújtott Erdélyt oly módon segíthetné, hogy kereskedelme, ipara, földművelése új virágzásnak indulna. Az álladalom ez által csak saját forrásait gazdagítaná, s a pillanatnyilag amaz országra fordított költséget rövid idő múlva bő nyereséggel ismét visszaszerezhetné.” A továbbiakban a vasutak megépítését szorgalmazza a felirat, ehhez kérve segítséget a kormánytól. (Bővebben l. Ürmössy Lajos:

Tizenhét év Erdély történetéből. Temesvár, 1894. 72–73.)

A kolozsvári Kamara számos kérdésben fordult a bécsi kormányhoz, de sikertelenül, csak a kiegyezés után indult el az erdélyi vasútvonalak építése.

Az 1860-as években újabb örmény családok nyitottak üzletet: az Ákoncz-Folly család fűszer- és szövetkereskedést, a Vendler vásáru kereskedést. A nevezetes Merza családból Merza Joachim és Izsák „Merza Testvérek”-cég neve alatt Kolozsvárt férfi és női divatáru kereskedést indított.

Az 1867-es kiegyezéssel új korszak kezdődött a kamarák életében is, amennyiben ezután nem a bécsi kormányzat hatáskörébe tartoztak, hanem közvetlenül a magyar kormány Kereskedelmi Minisztériumával tartották a kapcsolatot, s ezután a szakmai hatáskörük is ugyancsak kibővült. Forrásainkból kiderül, hogy a fellendülő gazdasági élet kedvezett az örmény származású vállalkozóknak is, következésképpen növekedett számuk a kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara vezetőségében. Ákoncz János 1867-1868-ban alelnöki tisztséget töltött be, tagok voltak Korbuly Bogdán, Korbuly Gergely, Folly Mihály, Gajzágó István, Gámán Zsigmond a Kamara titkára volt hosszú ideig. Itt említjük meg, hogy a Kamara vezetésében kiemelkedő szerepet játszott Sigmond Elek földbirtokos, aki Kolozsvárott műmalmot és szeszgyárat alapított. Ezt azért tettük szóvá, mert ritkaság számba ment, hogy magyar földbirtokos a kereskedelem irányításában vállaljon szerepet.

A Kamarakerület területén az említetteken kívül sokszor fordul elő a Bogdán, Esztegár, Gajzágó, Kajetán, Meskó és más örmény családnév a kereskedők névsorában. A kereskedő családok igye-

keztek kiterjeszteni tevékenységüket más gazdasági ágakra is. Korbuly Gergely kolozsvári kereskedő nevéhez a kolozsvári Takarékpénztár megalapítása fűződik, míg Gámán Zsigmond kamarai titkár az adminisztrációs feladatokat látta el. A kolozsvári Kereskedelmi Kamara tulajdonképpeni szerepe mégis tagjainak érdekvédelmében kifejtett tevékenységében mérhető le. Összegyűjtötte és továbbította felsőbb helyekre a felmerülő kérdéseket és kívánságokat. Ugyanakkor jelezve a Kamara területén megtalálható

vállalkozási lehetőségeket. Amint említettük, a Kamara állhatatosan küzdött a gazdasági élet feltételeinek javításáért, a megfelelő infrastruktúra létrehozásáért (utak, raktárak, szállítás, vásártartás, árak továbbítása, támogatások megszerzése). Végül nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a kamarai titkárság pontosan nyilvántartotta a vállalkozói cégek helyzetét, amelyet a közvélemény elé tárt. Az örmény származású vezetőségi tagok bőségesen kivették részüket a Kamara több irányú munkásságából.

Kapcsolattartás, olvasói levelek

Kedves Júlia, mellékeltem küldöm a kiegészítést az áprilisi Füzetekben megjelent a „tsinált” út emlékműjéről (is)szóló írásodhoz.

Temesvár-Zsombolya-i út emlékoszlop felirata:

Az archaikus nyelvezetű román szöveg: *Queste cruce christinasca aqui este rádicat intr 'un', multiemire alta la Creator dedicatche póturó prin sudoare lutól questo a patri Sakálházás in socié co Beregzon romani.*

Magyar fordítása: Ezen keresztény keresztet a Teremtőnek ajánlva emltek köszönetképpen azért, mert a hon eme agyagát bírák izzadsággal a Szakálháziak együtt a Beregszói románokkal.

Németül olvasva a következőket tudhatjuk meg: *Geneihet von bischöfl: Secretaire Johann Maior den November 1831 bey beendigung der im Jahre 1830 durch Oberstuhlr: Johan V. Kövér und Stuhlrichter Ezekiel. V. Mesko de Felső Kubin gegründeten unter Aufsichy der Notairen: Paul elden und Steph: Bogdan dann Wihl. Müller,*

Peter Molitor, Joh. Wezler, Math: Uitz ud Math. Weisenbohr von Szakálházás und Beregszó's Bewohnern gevirkten Plasterung.

Magyarul: Felszentelve 1831 novemberében, Johann Maior püspöki titkár által, az 1830-ban, Johann V. Kövér járási főbíró és Felsőkubini Ezekiel V. Mesko járási bíró kezdeményezésére megkezdett útkövezés befejezésekor, melyet a Szakálházi és Beregszói lakosok végeztek Paul Melden és Steph: Bogdan jegyzők, majd Wihl, Müller, Peter Molitor, Joh. Wezler, Math: Uitz és Math. Weisenbohr felügyelete alatt.

Kövér István

Tisztelt Júlia asszony!

Köszönetünket tolmácsoljuk a nívós, lebilincselő „füzetekért”, és kívánunk további sikeres munkát a szerkesztőségnek!

Rabb Mária és András Aradról

Összeállította Szász Ávéd Rózsa

Marosvásárhelyi örmények a Keresztelő Szent János plébánia jegyzőkönyvében

(3., befejező rész)

1895. máj. 26-án, de. 11 óra, elnök **Kovács Ferenc** apátplébános és főesperes

Jelen voltak: *Karácson Márton, ...Dajbukát János, ...Dajbukát Gergely, ...Kosztándi György, ...Duha Mihály, ...Harmat Sándor, ... Szappanyos Antal.*

Jelentés – javaslat:

- *Karácson Márton:* „a Mvhelyi r. k. nagy gimnázium kiegészítése és egy alkalmas új épület létesítése vallás etikai, nevelési, művelődési, tanulási – illetve kulturális szempontból annyira szükséges és oly annyira elodázhatatlan, hogy megvalósítására minden erőt és módot fel kellene használni. ...most megvalósítható lenne és komoly nehézségek annak útját nem állják.”
- *Petelei János* helyi fazekas egy szép kemencével ajándékozta meg a Zárdát és azt a Zárda kápolnájában minden díj nélkül fel is állított.
- a templom nagy lustere ismeretlen okokból leesvén összeomlott és hasznavehetetlenné vált, ennek kiigazításához és helyre állításához *Csiki F. Károly* és testvére *Csiki F. Miklós* urak és az összes ismeretlen többi adakozó felajánlását elfogadjuk.
- Plébániatemplom restaurálása és mindenek előtt az orgona helyreállítására tett ajánlások:

(16 személy részéről összesen 1273 kr., amiből *Petelei Márton* 100 kr., *Dajbukát Gergely* 50 kr., *Duha Mihály* 20 kr., *Karácson Márton* 100 kr. adományozott.)

FOLYAMODVÁNY: (Plébánia Főesperesi irattár anyaga, 1895 év.)

Kovács Ferenc által, a „Nagytiszteletű Püspök úrhoz / Lenhart Ferenc / intézett leveléből.

Marosvásárhelyi r. k. plébánia /épült 1750 körül / a templom külsejének és belsejének helyreállításáról mulhatatlanul gondoskodni kell, belső helyreállítás és díszítés szakemberek szerint 10–12 ezer Ft igényel.”

Ezért az egyháztanácsi közgyűlése gyűjtés eszközlését határozza el, *Csiki Miklós* egyházközségi tag, aki kereskedő ember lévén több iparos és gyár képviselőjével áll kapcsolatban, bízza meg a gyűjtéssel, Magyarország és Ausztria területén is. (...)

Kovács Ferenc által, a „Nagyméltóságú magyar kir. belügyminiszter úr, kegyelmes úrnak” írt leveléből: az egyházközség „a templom restaurációja, a toronyóra beállítására céljából gyűjtést eszközölne, megbízná *Csiki Miklós*-t, utazásai során kereskedő és gyári cégeknél, akikkel összeköttetésben áll, adományt gyűjtsön.– Erre az engedély megadását kérelmezi.

Heti vásár Marosvásárhely nagypiacán az 1930-as években. Háttérben a római katolikus templom. Korabeli képeslap Gendel Károly gyűjteményéből. (Keresztes Gyula: Vásárhelyen vásár tartatik – Kriterion 1996.)

Marosvásárhelyi r. k. hitközségnek a plebánia kislakban

1896. jún. 14-én, vasárnap de. 11 óra, Kovács Ferenc apátplebános-főesperes úr elnöklete alatt, ez évben első, rendes megyegyűlése.

Jelen voltak: Szentmarjai Dezső, Borus Elek, Biró Ferenc, Kiss András, Tamás József, (...), Karácson Márton, Csiki Miklós, Izmael Károly, (...) Dajbukát János, Harmat János, Dr. Kapdebo Ferenc, Csiki Jenő, Duha Mihály, (...), Duskai Márton, (...), Popovics József.

Lokoczky János főgondnok, mint a megyegyűlés ez alkalommal jegyzője. Összesen 55 személy.

Az elnök az üdvözlés, éwertékelés után a gyűlést megnyitottnak nyilvánította.

- előző évi gazdasági beszámoló – ezek megvitatása – elfogadása,
- egyháztanács kibővítése: Csató Ferenc, Harmat Sándor, Csiki F. Miklós, dr. Kapdebo Ferenc urakkal.

1897. júl. 18-án, de. 11 óra, elnök Kovács Ferenc apátplebános és főesperes.

Jelen voltak: Kostka Géza – kir. tábla tanácselnöke, (...) Haclik József, Heim Lajos, (...) Bányai Ferenc, (...) Kézél Károly, (...) Csiszár Ferenc, Csiszár József, (...) Popovics József, Csiki F. Miklós, (...), Duha Mihály.

Elnöki köszöntő: az elnök úr köszönti a megyegyűlés érdemes tagjait, beszédében kifejti, hogy „őket a megyéhez a kegyelet, a hit, a vallás kötelékei csatolják, mert egy az Isten, egy hit, keresztség és szentháromság fűz mindnyájunkat egybe.

Ennek nevében vagyunk egybegyűlve, ennek javára munkálkodunk, ennek elterjesztése – megvalósítása érdekében –, ezért fogunk továbbra is fáradni az erkölcs és a hit mezején, hogy az utánunk jövők példánkon fellelkesülve a hitnek hű bajnokai legyenek.”

Jelentés – javaslattétel:

- Kovács Ferenc elnök: a templom restaurálására megkezdett gyűjtés folyamatban van.
- Csiki F. Miklós: a templomrestaurálás céljából alkalmazott gyűjtés eredménye 4934 kr., hozzá lehet fogni az ablakok restaurálásához, „érintkezésbe lehetne jönni TÜRKE üvegfestővel is, ki Brassóban az ablakok helyreállítását közmegelegedésre eszközölte, a kellő szakismeret tartós és szilárd munkáját állítván elő „– talán itt is, általa végrehajtható lenne.
- A hitközség ennek intézésével a plebánost és Csikit bízta meg. (2500 Ft-ba kerültek a színes ablakok).

„Felhatalmaztatik Csiki F. Miklós úrattyánkfia, hogy az apát úrral egyeztetve megtegye és (ebben az ügyben) esetleg végleges alkura is bocsátkozhassék.

1898. okt. 15-én, du. 4 óra, elnök Kovács Ferenc apátplebános-főesperes

Jelen voltak: Szentmariai Jenő, Karácson Márton, Veress Menyhárt, Csiki Miklós, Petelei Márton, Kiss János, Nagy Imre, Vass Mihály, Gáspár Gyula, Beck Béla, Harmath Sándor, Szabó Lázár, Seres Márton, Reichardtspert József, Bucher Károly, Lokodi János, mint a mai gyűlés jegyzője. 17 személy.

Elnöki köszöntő, gyűlés megnyitása.

Csiki Miklós jelentése: a templom restaurálására

- begyűlt 10359 kr.16 fillér
- a püspök úr 4000 kr. fog megszavazni
- saját pénzéből a püspök úr 1000 kr. adományoz
- apát úr öméltsága 1000 kr. fog küldeni

* „tudomásukra hozom még azt, hogy az ablakokért Türkének az első részlet 2000 kr. azaz 1000 Ft. kifizetteteti és abból a kőművesmunka levonván – azt a levonást Türke nem fogadta el, annak visszafizetését követeli.

Az egyháztanács a betérjesztést tudomásul veszi, Türkével a fennforgó differenciára megjegyzi, hogy ebben a tekintetben a szokás lévén irányadó, hogy a differencia a végelszámoláskor intéztetik el.

** eredeti számlák igazolják, hogy az ablakok elkészítéséért Carl Ludvig Türke Hofglasmeister (udvari üveges) Grottau részére készpénzkifizetés történt, 1898. márc. 31-én, 1898. ápr. – ban Richard Schlein Grottau in Bömen a cég utóbbi vezetője számára kifizetések történtek.

1899. ápr. 30-án, de. 11 óra, Elnök Kovács Ferenc prelátsus megbízásából **Karácson Márton** czimzetes főesperes, főgimnasiumi igazgató úr elnöklete alatt, első rendes megyegyűlés tartva van.

Jelen voltunk: Rettegi Károly, ... *Popovics József*, ... Kenyeres Dániel, ... Szappanyos Antal *Csiki F. Miklós, Duha Sándor*. Összesen 31 személy.

Jelentés – javaslattevés:

- megemlékezés *Dajbukát János* megyegyűlés elhunyt tagjára.
- Egyháztanácsos választás:
gr. Mikó Árpád főispán, *Csiki F. Károly, Patrubán Gergely*, Ötvös Gyula személyében.
- a templomrestauráció munkálatainak két évre bontott lefolytatását a megyegyűlés elveti.

Karácson Márton elnök közli a megyegyűlés tagjaival, hogy Kovács Ferencet pápai prelátsussá nevezték ki.

Plebánia és Főesperesi iroda (irattári adatok) **1900 év**

Elszámolás Kovács Ferenc hagyatékából, *Karácson Mártonnak* közjegyzőileg a vagyon felvételekor átadatott.

1867. évi megyegyűlés határozata:

- Római Katolikus Leányiskola állítása, Veszely Károly esperes és plébános indítványára.
- Iskolaalapítási bizottsági tagok: Veszely Károly elnök, Biró Mór, Bucher Miksa, *Csiki Gergely, Csiki Márton, Hajnal József, Issekutz Imre, Lokodi János, Nagy János, Patrubány Miklós*, dr. Reich Károly, Steibl Antal, Szentgyörgyi György.
- Iskola neve: Katolikus Leányiskola (... más hitfelekezetűt és nemzetiségűt ki nem zár kebeléből.)
- Legyen akkora, hogy középszámmal 200 leánynövendéket befogadhasson
- Legyen két tanterme (alsó és felső osztály)
- Következő tantárgyak taníttassanak: vallás minden osztályban
- alsó osztályban olvasás, írás, számtan
- felső osztályban: hazai és világtörténelem, földrajz, természettan, természetrajz, magyar nyelvtan és ének.
- mindkét osztályban mindennemű női munkák,
- rendkívüli tantárgyak: hangjegyzés, ének, zongora, francia és német nyelv, meg rajz.
- tanerők: segédlelkész – vallás,
- Kántor: betűzni, írni,
- Középtanodai tanár: a II. Oszt. Számára kijelölt tantárgyakat
- Nőmisió: női munkákat tanítsák.
- iskola fölszerelése, fűtése, rendkívüli költségeket fedezi a
- tandíj, szegénységi bizonyítvánnyal rendelkezőknek 0 Ft.
Alsó tanoncoknak 1 Ft/ fő/év
Felső – „– 6 Ft/fő/év.

– hívek adománya.

Megállapítja:

- alapító tag, aki legalább 50 Ft-ot most, vagy 5 év alatt befizet az iskola alapba
- részvényes tag: 5 Ft, évente legalább 5 évig befizet – „–
- kegyes adakozó – „–

Az iskola alapba alapító adakozók: *Patrubány Miklós 100 Ft, Petelei István 20 Ft, Kapdebo István 50 Ft, özv. Kapdebo Simonné Petraskó Katalin 50 Ft, Novák Bogdán 50 Ft, Dragomán Kristóf 5 Ft, Ajtay Mihály 10 Ft.*

Mise alapba adomány: *Dragomán Kristófné 200 kr., Gajzágó Antalné 200 kr.*

- Kovács Ferenc 1874–1899 között apátplébános, főesperes XIII. Leó pápa házi főpap prelátsusi kinevezése után 1899. júl. 7-én elhunyt, – az ő megbízásából *Karácson Márton* lett a plébánia czimzetes főesperese 1899–1920, távozása után Gyergyószentmiklóson élt 1922-ig, az örmény temetőben temették el (gyászjelentés a pl. irattárában). Vége

Ifj. Gabányi János:

Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (3. rész)

A név után levő szám a monográfiában megjelent oldalszámot jelöli, független attól, hogy szövegben vagy képaláírásként jelenik meg az illető családnév síremléke a kötetben.

122. Esztegár Gerő 78	132. Esztegár Katalin 48	144. Florián Kata 69
123. Esztegár Gerőné sz. Kepri Rebi 78	133. Dr. Esztegár László 44	145. Florián Rózsika 82
124. Ifj. Esztegár Gerőné sz. Nyegrutz Mariska 77	134. Esztegár Mária 78, 82	146. Fogalyán Kata 57
125. Esztegár Géza 82	135. Esztegár Tivadar 78	147. Dr. Fogolyán Gyula 65
126. Esztegár Gézáné sz. Papp Irma 82	136. Evrian Etelka 82	148. Dr. Fogolyán Gyuláné sz. b. Merode Jolantha 65
127. Esztegár Jakab 84	137. Fekete Terézia 79	149. Fokt Kornélia 68
128. Esztegár Jakabné 84	138. Dr. Ferenc Imre 45	150. Gabányiné Murádin Mária 27
129. Esztegár János 84	139. Flora Anna 79	(Megjelent Magyarörmény Kulturális Lapok VI. évf. 1. sz. 2004. 03.)
130. Esztegár Jánosné sz. Azbej Rác Mari 84	140. Florián Anna 82	<i>Folytatjuk</i>
131. ifj. Esztegár János 84	141. Florián Jakab 82	
	142. Florián Jakabné Evrian Etelka 82	
	143. Florián Jánosné sz. Izmael Mária 55	

Bálint Tibor emlékdélután Kolozsvárott

Zsúfolásig megtelt a Kolozsvári Rádió koncertterme azon a keddi délutáni rendezvényen, amelyen Bálint Tiborra emlékeztek a szervezők. A Bálint Tibor Baráti Társaság Elnöksége és a Kolozsvári Rádió által szervezett esemény apropója annak az új rádiójátéknak a bemutatása, amely Bálint Tibor színművéből készült, illetve a Bálint Tibor Baráti Társaság (BTBT) bemutatkozása volt.

Rostás Péter István, a rádió főszerkesztő-helyettese köszöntötte az egybegyűlteket, ugyanakkor a moderátor szerepét is ellátta. A kellemes hangulatú rendezvény következő mozzanataként Sebesi Karen Attila

rab rádiójáték-változatát, amelynek részleteivel megismerkedhettünk a keddi rendezvényen, és amelynek a teljes változatát a rádió vasárnap délutáni adásában hallgathatják meg az érdeklődők.

színművész olvasott fel részletet az író Veseátültetés című írásából, majd pedig egy anekdotát, mindkettő a Vallomás repedt tükör előtt címet viselő, a Polis Kiadó által 2007-ben, Bálint Tibor 75. születésnapjára kiadott emlékkötetben jelent meg.

A rendezvényen jelen volt az író özvegye, Bálint Tiborné Kovács Júlia, aki moderatori kérdésre válaszolva elmondta: úgy érzi, az ő dolga az volt, hogy megteremtse Bálint Tibor számára az alkotáshoz szükséges körülményeket. Mint megtudtuk, a már bejegyzett társaság létrejöttének célkitűzése: ápolni a jeles író emlékét, illetve ébren tartani a művei iránti figyelmet. A társaság elnöke Egyed Emese professzor, ügyvezető elnök Kötő József színháztörténész, a vezetőtanács tagjai között az író két lányának a nevét is ott találhatjuk. Bálint Tibor Emlékdíjat is szándékoznak létrehozni, ennek kiosztására évente sor kerülne. Az eddigi megvalósítások közé sorolták azt a sikeres pályázatot, amelynek segítségével a kolozsvári rádió elkészíthette Az engesztelés napja című színda-

Ugyancsak a sikerek közé sorolható az a pályázat, amelyet a baráti társaság és a Polis Kiadó valósított meg, ennek segítségével 2008-ban utánnyomás készült a már említett emlékkötetből, és amelyet 415, Kolozsváron abban az évben magyarul érettségiző diák névre szóló dedikációval kapott ajándékba, ballagásuk alkalmával. Bálintné Kovács Júlia a maga részéről sürgető feladatnak érzi annak az emlékharangnak a felállítását, amelyet a Református Kollégium udvarára terveznének, emlékeztetve ezzel Bálint Tibornak az Egyszer én is harangoztam című, a szülőföldről szóló gyönyörű vallomására.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, a Román Kormány Etnikumközi Kapcsolatokért Felelős Hivatala és a Kolozsvári Rádió között létrejött együttműködés eredményeképpen immár a harmadik rádiójáték készült el – mondta Rostás Péter István. Az engesztelés napja című Bálint Tibor-mű stúdiómunkálatai 2008 szeptemberében zajlottak. – Gergely Zsuzsa szerkesztőkollégám bá-

báskodott a létrejötténél, a CD-borítóján ugyan csak az jelenik meg, hogy „vágó”, de úgy vélem, hogy az ő munkája sokkal fontosabb és nagyobb volt – hangsúlyozta a főszerkesztő-helyettes.

Gergely Zsuzsa elmondta: a rádiójáték a Kolozsvári Állami Magyar Színház művészeinek közreműködésével valósult meg. A hét színész közül négyen voltak jelen a rendezvényen, Salat Lehel (aki egyben a rendező szerepét is betöltötte), Farkas Lóránd, Albert Csilla és Balla Szabolcs, a többiek – Skovrán Tünde, Szűcs Ervin és Csutak Réka – „igazoltan” hiá-

nyoztak. A Gergely Zsuzsa által vezetett beszélgetés alatt a színművészek és a rendező elmondták mit jelentett számukra ez a munka, illetve szó esett az alkotói folyamat alatti élményeiről.

A közreműködő színészek: Salat Lehel, Farkas Lóránd, Albert Csilla és Balla Szabolcs (Kolumbán Zoltán felvétele) – a felvétel csatolva. *Demény Péter*

A cikk az alábbi címen is olvasható: <http://www.szabadsag.ro/szabadsag/servlet/szabadsag/template/archive%2CPArchiveArticleSelectedScreen.vml/id/22628/year/2009/month>

Bálintné Kovács Júlia – rétháti Kövér Gábor

Családtörténeti töredékek a rétháti Kövérek egyik ágához

(4., befejező rész)

Rétháti Kövér Jánosról még azt is megtudtam, hogy a művészeteket, az irodalmat is támogatta. *Bota Mózes* (1789-1873) aradkörtényeki verselő Csokonai „Békaegérharc” című írásának hatására, az ő modorában dolgozta fel az 1820-as években a hörcsögök és házinyulak háborúságát, ezt, és egyéb verseit **Rétháti Kövér János** főszolgabírónak ajánlotta, „a román nemzeti csinosodás igaz patronusának”. (Gáldi László: Magyar-Román irodalmi kapcsolatok, 434. lap.) „A nevezett főszolgabíró, aki Bota tankönyveit is melegen támogatta, később királyi hétszemélynök lett, keresztfia, nagyapám pedig, aki annakidején a keresztségben Gábor Tódor János nevet kapta, 1888-ban halt meg Aradon. Sírja eltűnt! Ő vette feleségül a felvidéki neczpáli Juszt Stefániát, hogy mikor, arra többszöri kérésemre sem kaptam választ a szlovák plébánostól. (Ez

„normális”). E házasságból született **apám, (2.) Gábor** József Ferenc 1865. június 10-én és két leány. Mindannyian Aradon.

Márta férje Mezigilich Mátyás hadmérnök ezredes volt.

Erzsébet férje nemeskoltai Stromszky Sándor gépészmérnök, a Magyar Siemens (és) Schuckert Művek elnöke volt. Márta is, Erzsébet is Budapesten lelta halálát az 1940-es években.

Apám házasságot kötött Denczig Ilonával, ebből a házasságból születtem én **(3.) Gábor** 1910. augusztus 15-én, Aradon. Apám elhunyt 1933. március 23-án Aradon (sírja eltűnt!).

Jómagam házasságot kötöttem 1937-ben Schmidt Irmával, aki 1992-ben hunyt el. Azóta magányban élek. Házasságunkat két gyermekkel áldotta meg az ég. **(4.) Gábor** fiunk 1941. szeptember 10-én, Irma leányunk 1943. október 22-én

született, tanárnő, férje Kett Groza János festőművész-tanár.

Fiam Bukarestben él, nyugdíjas híradós ezredes. Ő az utolsó örménymagyar Kövér a mi águnkon. Román felesége három gyermekkel ajándékozta meg, gyermekei név szerint Gabriel, Gina és Paul nevük (Kövé) dacára román anyanyelvűek, és műveltségük szerint is románok.

Távózással a Kövér törzs eme ágának folytonossága magyar vonalon megszűnik. A bukaresti Kövérek családi hagyományokkal nem bírnak, és valószínűleg a „gyökereik” nem is tudatosak bennük.

Egyébként a rétháti Kövérek valószínűleg máshol még létezhetnek, származásuk tudata esetleg kétséges is lehet, mert a Kárpát-medencét ért többszöri politikai és egyéb csapások nemcsak a Kárpát-medence magyarságának sorsát formálták tragikussá a magyar társadalmi rend és alkotmányosság megsemmisítésével, hanem a családi közösségeket is szétzilálták.

Ezzel a szociális jólétet és biztonságot is tönkretették.

A hajdani társadalmi alapot képező, gyökereknek nevezett hagyományokhoz való ragaszkodás, mint önvédelmi módszer szintén ismeretlenné vált, az új, szétziláltságra kényszerített nemzedékeknek, *Ezzel egy liberálisnak álcázott érdeksféra számára a gazdasági szabadrablás és kizsákmányolás ellenállás nélküli lehetőség lett!!!*

A 99. évét taposó Aradon élő utolsó rétháti Kövér ennyit volt képes a kért gyökerekről közreadni. Mellékelem Gudenus úr számára az adatokat, amelyekkel munkáját kiegészíteni vélem.

Összefoglalásként pedig azt a következtetést vonom le, hogy a birtokossá, „nemes-sé” emelkedett Kövér Tódorra új feladatok várhattak, teljesen más milyenek, mint amelyekkel addigi életében szokva volt.

A kapott (tulajdonképpen drága pénzen megvásárolt) birtok korántsem hasonlított rendezett területre. Valójában elvadt, bozótos terület lehetett... A muzulmán uralom ugyebár a Bánságot pusztasággá tette lakóinak elhurcolásával vagy elpusztításával...

Tehát ott évekig tartó munkaerő toborzást kellett végezni, lakhelyet, ellátást biztosítani. A vadvidék termőfölddé változtatása óriási feladatot jelenthetett, így tehát természetes, hogy Gergely dédapám még Gyergyón született 1802-ben!...

A új birtokon csak befektetésre kellett és lehetett költeni, bárminő haszon nélkül. Hogy ezt sikerrel véghezvitte, kiváló képességeit bizonyítja, de hogy anyagiilag mit jelentett ez a változás, arra kell következtetnem, hogy az bizony komoly krízist eredményezett.

A kereskedő örményből a megyei életben résztvevő magyar kisnemes alakította a környezet és a megváltozott életmód. Udvarházat épített és templomot. Így keletkezett a rétháti filiája az angyalkúti plébániának. És a kegyúri jogok (?) és kötelességek birtokosa lett a mindenkori Kövér Angyalkúton és Rétháton... Mind ez áldozatkészséget követelt...

Amint a „családtörténetből” látható, annak alapján kimondható, hogy a családban egy folyamatos hanyatlás következett be, ami elkezdődött azzal, hogy szépapám Kövér Tódor felhagyott az örmény kereskedő hivatással, birtokos nemes lett. A birtok folyamatosan fogyott, a vagyon nem szaporodott. Ezzel az anyagi hanyatlással együtt járt a család életmódjának változása. Szerencsére azonban nem járt együtt szellemi hanyatlással, ellenkezőleg, műveltségi szinten fejlődés volt...

Igyekeztem gyökereimre irányított kérését tőlem telhetőleg teljesíteni, ha még segíthetnék valamiben, szívesen megteszem.

Egyházi hírlevél

Lehetőségeink, terveink, szándékaink ...

Kedves Testvérek!

Két éve, hogy átvettem az Örmény Katolikus közösség vezetését. Igyekeztem, hogy örmény nyelven is tudjam végezni a liturgiát, igaz, fonetikus leírt szöveget olvasva. A templom épületén is sok munkát végeztünk el, hála a gondnokság tagjainak, különösen Zakariás A. Diránnak és Wertán Kingának, valamint a kisebbségi önkormányzatok támogatásának. A nyár folyamán elkészül az újra berendezett múzeumunk. A tovább lépéshez a közösség életének megerősítésére van szükség. A Szentmiséken általában 10 körül van a résztvevők száma. A fiatalságnak gyakorlatilag nincs kapcsolata a közösséggel.

Azt gondolom, hogy fontos a magyar nyelvű liturgia megfelelő kialakítása, de kell ismernünk az örmény nyelvű liturgiát is, függetlenül attól, hogy ki menyire beszél az örmény nyelvet.

Azt tervezem, hogy a három fő ünnepünk (Genocídium emlékünnepe – Világosító szent Gergely ünnepe – Fogolykiváltó Boldogasszony ünnepe) közül a genocídium ünnepét örmény nyelvű, a másik két ünnepet magyar nyelvű misével ünnepeljük. A többi vasárnapi szentmise nyelvét szeretném váltakozva, az igényeknek megfelelően alakítani.

Előre jelzem, hogy Világosító Szent Gergely ünnepét idén június 20-án, szombaton 17 órakor tartjuk. Erre az ünnepre meghívtuk az esperes kerület papságát is.

Hogy közösségünk életét élőbbé tehesük, szeretettel kérem az alábbi módon a visszajelzéseket.

Postán: Örmény Katolikus Lelkészség H-1114. Budapest, Orlay utca 6.

Emailon: ormenykat@gmail.com

Köszönettel:

Fülöp Ákos adminisztrátor

Örmény Katolikus Lelkészség
H-1114 Budapest, Orlay u. 6.
Email cím: ormenykat@gmail.com

1. Az örmény katolikus liturgián szeretnék rendszeresen részt venni.

Hetente
Havonta
nagyobb ünnepeken
a közösség három fő ünnepén

a liturgia nyelve legyen
csak örmény
csak magyar
váltakozva örmény és magyar

2. A liturgián túl szívesen bekapcsolódnék a következő programokba:
- biblia magyarázat
- hittani ismeretek mélyítése
- liturgia magyarázat

Egyéb:

Számomra alkalmas nap:
időpont:

3. Szívesen segíték a következőkben:

4. Név:
Cím:
Email cím:

Szomorújelentés

Lászlóffy Aladár 2008. április 24-én az Örmény Genocídium megemlékezésén az Uránia Filmszínházban

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy 2009. április 19-én este **Lászlóffy Aladár** Kossuth-díjas költő, író, műfordító és szerkesztő Budapesten hosszas betegség után elhalálozott.

Temetése – végakarata szerint – szülőföldjén, a kolozsvári Házsongárd temetőben fog megtörténni. Az időpont később válik ismertté.

Gyászolják: felesége, Lászlóffy Gyöngyi, testvére, Lászlóffy Csaba és Családja, további rokonai, barátai és az egész magyarörmény közösség Erdélyben és Magyarországon.

Szeretett lényét, magyarságát, költészetét, az örmény gyökerű közösség iránti elkötelezettségét nem felejtjük! Nyugodjék békében!

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a 2009. április 19-én elhunyt

Lászlóffy Aladár

költő, író, műfordító és szerkesztő,

a József Attila-, Kossuth-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, Románia csillaga tisztí fokozata tulajdonosa

búcsúztatására

2009. április 25-én, szombaton du. 16 órakor kerül sor a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség kápolnájában (1117 Budapest Orly u. 6.).

A gyászszertartás örmény katolikus rítus szerint történik.

Gyászunkban osztoznak:

Magyar Írószövetség, Helikon Szerkesztőség, Erdélyi Magyar Írók Ligája, Anyanyelvi Konferencia, Korunk Szerkesztősége, Magyar Művészeti Akadémia, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség

felesége Lászlóffy Gyöngyi, testvére Lászlóffy Csaba és Családja

Lászlóffy Aladár

A MUSZADAG NEGYVEN MEGTESTESÜLÉSE

Az Úrnak negyven napra volt szüksége a Vízözön felduzzasztásához. A török leszámolásnak negyven napra volt szüksége néhány hegyi falu Hirosimájához.

Az egész önmagává tornyosulva Muszadag jelkép-rendszerévé tapad. Muszadagnak immár a negyvenes a legkisebb közös többszöröse. Mind ezt magával ragadja egy többszáz esztendő mitsziba, mely tovább osztható a maga szerepkörei szerint. Igen, itt szerepkörök vannak. Pontosan körülírva. Hála az ideológiáknak, a politikai élet mocskos működésének hála. Oly korban élünk, ahol minden mindennel összefügg, egy kettészakadt magyar faluvég mitikus ázsiákra rímel. Egy kettészakadt magyar falu éppen úgy megtestesíti a mitikus örményirtást, mint a török birodalom mára földre szakadt hamvai. Így

függ össze Bornemissza Gergő és Tibet, Kína és a Héttoronyba zárt fenyegető végzet. Egy kettészakadt, sokbaszakadt, többször megszakadt történelem fonja

Hosszas betegség után, 72 évesen elhunyt Lászlóffy Aladár

Életének 72. évében, hosszas betegség után hétfőre virradóra elhunyt Lászlóffy Aladár Kossuth-díjas erdélyi költő, író, műfordító és szerkesztő.

A tordai születésű alkotó a Kolozsvári Református Kollégiumban érettségizett, majd a kolozsvári egyetemen végezte a magyar irodalom szakot. 1961-től az Irodalmi Könyvkiadó szerkesztőségében dolgozott, 1962 és 1969 között a Napsugár című gyermeklap, 1982-től az Utunk (a rendszerváltás után Helikon) című irodalmi hetilap szerkesztője volt. 1994 óta meghívott előadóként a kolozsvári egyetemen kultúrtörténetet oktatott. A Kossuth-díjat 1998-ban kapta meg, de – mint a Transindex erdélyi hírportál emlékeztet – kitüntették többek között a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével és a Románia csillaga tisztí fokozatával is. Életében több mint 30 kötete jelent meg, köztük a Héphaisztosz és a Papírepülő című regények, számos vers- és esszékötet, illetve a Kántor László fényképeivel illusztrált Házsongárd monográfia. Magyarra fordította többek között Mircea Dinescu verseit is.

(2009. április 20. 14:55 MTI-MNO)

a hálóját, szövi a forгатókönyvét egy nép köré, több nép köré, több táj köré, mivelhogy határozott szerepkörök vannak. Ezen a világon sehol nem egyetlen nép vérebé csobbant bele a fasizmus medvetalpa, a kommunizmus medvetalpa, a szuronyos katonák medvetalpa. A szerepkörök pedig sehol meg nem szakadnak, méghogyha mára, az új évezred elejére felhangzik is erőtlenül a kiáltás: hagyják a dagadt hazát másra, engem az élő embert vigyenek fel a padlásra. De a pincében vagy a padláson, a világ tetején, vagy a selyemút boldog oázisaiban ugyanott lyukadunk ki. A sorssal nem lehet a végtelenségig bújócskázni, merthát

miért is szól a harang? Mi meddig belügy? És honnan kezdve az emberiség sorskérdése, külügye? Hol kezdődik a tabu még a legeslegújabb felmelegedett időrendszerben is. Amikor a gazdasági érdek felülmúlja az emberi jogokat. Ott mindig megszólal a csengő, a kolomp, a jó pásztor hangja és harangja, avagy ki megy vissza az elveszett juhokért Qumránba, Tibetbe, Rómába, a Muszadagra. A jó pásztor nem hagyhatja Magyarországot, 56-ot, Tibetet, mert az elfelejtett vagy elfojtott kiáltás időnként körbefut a világon. Az Európai Unió megint túl keveset fog, miközben úgy érzi, hogy többet markol. Itáliában most 148 párt áll a startnál. Valaha elég volt egyetlen légió. Minél nagyobbakat akar fogni az új világ, annál kevesebbet ment meg. Végül a jut is-marad is gesztusok végén a gyökereket engedi ki a kézből, hogy újabb szélrohamok, bárbar betörések kergethessék fel a fára, a Muszadagra. Termopülé, Csernobil, a lélek Sztálingrádjai, a lélek Hitlergrádjai, a roncsolódó önfeladó derivátumok nem veszik észre, hogy nem egyenletes emberkeveréket, hanem rabszolgatömeget alakítanak engedelemből. Ezért soha nem egy Törökországgal áll szemben a Muszadag, nem egy szovjet géppuskával Magyarország, nem egy Tibettel Kína. Az ember az egyetlen önpusztító lény a fajok túlélésre berendezett nagy eleven forgatagában. Ehhez az etikus kiváltsághoz éppen az értelme segítette hozzá, amennyiben intézményesítette az önpusztítást: önvédelemből. Az emberi nem érdekében az egyedek ellen emelt kritériumokkal. Különben mi lett volna végig az irtók keze ügyében? Egyre ravaszabb és hatékonyabb törvények lépnek fel egymás ellen, csupa nemes és pozitív céllal. Elhárítandó egy már

nem a természet, hanem önmaga felől is fenyegető veszélyt. Am egyre jobban belefeledkezve, elsodródva az eredeti állapotól. Mindent ki kellett próbálni önpusztításra is. Jogot, vallást, ideológiát, kultúrát, nyelvet. Igazság úgyszem lesz soha. Káin elég nyíltan küldte fel Ábelt a Muszadagra. „Afrika anyánk, szeretnénk tudni, hogy vagy?” kérdi az Amerikába hurcolt ükunoka. És majd a Földről is egyre inkább ilyen távlatból lehet nosztalgiazni. Közben a horvát főúr mellett két örmény főúr is felkiáltott: „Ne bántsd a magyart!” Igazság pedig úgyszem lesz, fakad ki a világháborúkat, világfogyolytáborokat, világmuszadagokat átélt vidéki rokonom, a kisebbségi lét veteránja. S mi az igazság? Söhajtom mélabúsan, ami ebben a kontextusban csak helyeslésnek, rábólintásnak, záróakkordnak készül. Dehogyan számít válaszra. De éppen ettől, ahogy ott ülünk, mint obisitosok a nagyabonyi kocsmában már negyven éve, négyezer éve, megkérdezheti valaki, hogy aki erősebb ne engedje bántani a gyengébbet, mert nem engedi az Isten, az ENSZ, valaki Muszadag fölött. De nem vagyok annyira borúlátó, hogy ilyesmivel átkozódjam, se annyira optimista, hogy higgyek az emberekben, Jézusok és Beethovenek után, Bolyaik és Einsteinok ismeretében. Az lesz, amíg lehet, ami volt. Nem leszünk hiájával se katarzisznak, se kiontott vérnek. A jóízű elégedélés következik ezután is. Himnikus. Ocsmány. Emberi. Milyen csodálatos azoknak, akik éppen soron következnek.

(Elhangzott az Örmény Kultúra Hete április 24-i Örmény Genocídium emléknapon tartott megemlékezésen az Uránia Filmszínházban, megjelent az EÖGY füzetek 2008. július–augusztus számában)

Elhunyt Lászlóffy Aladár erdélyi költő

Tudtuk, hosszú idő óta beteg, mégis reméltük, életerejé legyőzi a kórt. Mindhiába, hétfőn jött a hír: alig egy hónappal hetvenkettedik születésnapja előtt meghalt Lászlóffy Aladár, az erdélyi metafizikus, filozofikus költészet napja, az új formai megoldások teremtésére mindig kész remekíró, a pengeéles logikával építkező, százszólamúan szellemes esszéíró. Tordán született, Kolozsváron élt, gyermek- és felnőttlapok szerkesztőjeként; a digitális akadémia alapító tagjaként is bizonyította: a sokoldalúság, a vers műfaja iránti hűség, a hagyománytisztelet és az újdonságok iránti fáradhatatlan kíváncsiság békésen megférhet egyetlen tehetséges emberben. Eszünkbe jutnak a vers-

kötetek, mint A következő ütközet, A hétfejű üzenet, regények, mint a Héphaisztosz vagy a Papírrepülő. A több mint harminc kötetből mégis azok járnak az irodalomszerető fejében, amelyekben a hit csodáját foglalta veretes sorokba.

Ali bátyám, Te már a fennvalónál vagy, s onnan érezzük dicsérő s feddő szavaidat. Mert őszinte emberként tudtál elmarasztalni is, ha valami nem tetszett barátaid írásiban. Annál nagyobb értéke van az elismeréseidnek, amelyekkel soha nem fukarkodtál. Amelyek már most nagyon hiányoznak.

Pósa Zoltán

(Megjelent: Magyar Nemzet, Kultúra 2009. április 21., kedd)

Elbúcsúztunk Kirkósa Gyula barátunktól

2009. április 17-én, egy szomorú, hideg, esős napon vettünk végső búcsút Kirkósa Gyula barátunktól a Budafoki temetőben. A halotti liturgiát Fülöp Ákos Atya örmény katolikus szertartás szerint vezette. Wertán Kinga, az örmény katolikus egyházközség gondnokságának tagja vett végső búcsút a gondnokság és a magyar-örmény közösség nevében az elhunyttól. A kolozsvári és budapesti családtagokon kívül szépszájú erdélyi örmény gyökerű közösségi tag vett részt a gyászszertartáson, valamint barátok és ismerősök.

„Köszönöm Uram, hogy adtad Őt nekünk!

Tervei nyomán új tetőszerkezetet kapott a templom szentélye. Már nincs többé beázás!

Munkájával újra teljes pompában áll mindannyiunk temploma.

‘Csak az hal meg, akit elfelejtene!’

Aki keze nyomát templomépítésen hagyja, azt nem felejtik el soha.

Gárdonyi Géza szavaival búcsúzom:

‘a halál nekem nem fekete felleg,
Nem fájlaló, nem is bús merészség!
Egy ajtó bezárult itt lenn a földön.
Egy ajtó kinyílik ott fenn az égből!’
Isten Veled.”

Wertán Kinga

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület programja 2009

Barangolás őseink földjén

Erdély-járás felsőfokon: Erzsébetváros, Keresztúrszék,

Udvarhelyszék, Hargita, Székelyvarság és a Bihar hegység vidékein

ÚTVONAL: Budapest – Kecskemét – Gyula – Seprős – Menyháza – Halmágyi hágó – Belényes – Kőröstárkány – Biharlonka – Rozsda szakadék – Bihar hágó – Aranyos völgye – Torda – Szováta – Bucsin-tető – Libán-tető – Székelyvarság – Ivópatak – Madarasi Hargita – Székelykeresztúr – Kissolymos – Székelyudvarhely – Erzsébetváros – Medgyes – Kolozsvár – Tordaszentlászló – Körösfő – Nagyvárad – Ártánd – Budapest

Időtartam: 7 nap (augusztus 22–28.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd)

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fürdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig.

FŐBB ESEMÉNYEK

- Találkozó az udvarhelyszéki és keresztúrszéki magyarörményekkel Székelyudvarhelyen
- Magyarörmény templom és temetőlátogatás Erzsébetvárosban
- A Bihar hegység apostolának Czárán Gyulának szülőháza Seprősen és sírja Menyházán
- Koszorúzás a magyarörmény Czárán Gyula szobránál Nagyváradon
- Petőfi Sándor emlékhelye a Gyárfás kúria Székelykeresztúron
- Túránk a: székelyek szent hegyére a Madarasi-Hargita 1801 m magas főcsúcsára
 - Jézus forrásához és a Csorgókőre a Székelyvarsági Lázon
 - Rozsda szakadékhhoz a Bihar hegységben
- Rendhagyó osztályfőnöki óra a „legmagasabb” székely iskolában Székelyvarságon

- Uz Bence legendák és emlékhelyek Székelyvarságon
- Városnézés és múzeumlátogatás Székelykeresztúron
- Tamás Antal bemutatja a zsindeypatintás fortélyait Tálásbércen
- Kirakóvásár Farkaslakán
- Szíveslátás és vendégmarasztalás szilvóriummal és finom hazaival Székelyvarságon
- A legfinomabb sült pisztráng fokhagymamártással a hargitai Ivópatakon, Deák Zita portáján
- Esztina látogatás Jézus forrásánál ahol megvendégelnek ordával és friss juhsajttal
- Válogatott erdélyi borok kóstolója Kissolymoson Módos Péter és Benkő Attila prezentációjával
- Piknikek jó helyen és jó időben
- Citerazenés est Tifán Csaba portáján, Székelyvarságon
- Zenés búcsúvacsora Tordaszentlászlón a Tamás vendéglőben
- Kiss Stúdió színház előadása Mátyás királyról Nagyváradon
- Székelyvarságon megismerjük személyes tapasztalatokon keresztül a tanyavilági székely emberek szeretetét és őszinte barátságát

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: **Indulás:** 6 órakor Batthyány tér felső rakpartról **Határátkelő:** Gyula
- Látnivalók:** Seprős (a neves termésetzjáró Czárán Gyula szülőháza), Menyháza (Czárán Gyula síremléke a felirattal, hogy „csak az hal meg, akit elfelejtenek”), Halmágyi hágó, Belényes, szíveslátás Kőröstárkányban
- Szállás és ellátás:** az 1. napon Kőröstárkányban kőrövidéki családoknál (2 ágyas szobák + fürdőszoba)
2. nap: **Látnivalók:** Rozsda szakadék (1,5 óras közepnehéz túra) Bihar hágó, Aranyos völgye, tarisznyás piknik, Torda, Szováta, Bucsin tető, Libán tető, szíveslátás Székelyvarságon
- Szállás és ellátás:** a 2., 3., 4. és 5. napon Székelyvarságon az egyetlen magashegyű székely tanyaköszögben (2 ágyas szobák fürdőszoba használattal)
3. nap: **Látnivalók:** Ivópatak (kordés utazás a Fillió patak völgyében a madarasi menedékházhoz 1700 m magasra a tengerszint fölé, és onnan 1,5 óras könnyű túra a Madarasi Hargita főcsúcsára – 1801 m), pisztrángos piknik Deák Zita portáján
4. nap: **Látnivalók:** Székelykeresztúr (városnézés, múzeumlátogatás, Gyárfás kúria), Kissolymos (falujárás és vendéglátás Gyuri bácsi portáján hazaival és válogatott erdélyi borokkal), Nyikó völgye, Székelyudvarhelytalálkozó az udvarhelyszéki és keresztúrszéki magyar-örményekkel
5. nap: **Látnivalók:** Tálásbérce (csergevényoló, zsindeypatintás bemutatása, panoráma a tálásdombi kilátóról), Jézus forrása (esztinalátogatás – orda és juhsajt kóstolóval), könnyű túra a csorgókői vízeséshez, citerazenés est a háziakkal együtt Tifán Csaba portáján
6. nap: **Látnivalók:** Erzsébetváros

Erzsébetvárosi örmény katolikus nagytemplom

(magyarörmény templom és temetőlátogatás), Medgyes, Kolozsvár

Zenés búcsúvacsora a Tamás vendéglőben Tordaszentlászlón

Szállás és ellátás: a 6. napon kalotaszegi családoknál (2 ágyas szobák fürdőszoba használattal)

7. nap: **Látnivalók:** Körösfő (kirakóvásár), Nagyvárad (kiegészítő városnézés, Kiss Stúdió színház előadása Mátyás királyról)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: Budapest 20 óra körül

Részvételi díj: 63 000 Ft/fő

(Ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 8000 Ft) – az előre nem látható árfolyam ingadozások miatt az értékazonosság megőrzése mellett számszerű változások lehetségesek A részvételi díj tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziós ellátást, piknikek, borkóstolót, belépőket, művészi produkciók árát kivéve a busz költséget (kb. 20 000 Ft).

Örmény-magyar gyermekrovat

(27. rész.)

Kedves örmény származású gyermekek!

2009-ben is folytatjuk ezeket a szép kis történeteket, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik örmény őseink történetét. Ha a minden történet végén található kérdésekre helyesen válaszoltok és elkülditek címünkre, szép ajándékokat nyerhettek. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleitek biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán:
dr. Puskás Attila, str. Busuiocului 4/C/48, 540535 Tirgu Mures, Románia

2008-ban a legtöbb helyes választ Marosvásárhelyről kaptuk, a nyertes neve MOLNÁR ZSÓFIA, aki egy szép könyvet nyert.

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” GYERMEKROVAT NYERTESE 2009-BEN!

Mamigonián Mánuel (378–384)

A Mamigonián család két gyermekét, Mánuel és Gomszt fiatal korukban a perzsák Perzsiába hurcolták. Később a perzsák megköszönték szolgálatukat és szabadon bocsátották őket. A fiúk gyalogosan érkeztek haza országukba, Örményországba. A hosszú út során vállukra vették egyik a másikat, hogy gyorsabban haladjanak és mielőbb megláthassák szülőházjukat. Mánuel később generális lett, mindig üldözte a perzsákat, és a pakvani ütközetben megölte az áruló Merujian Ardzrunit.

Hét évig uralkodott Örményország fölött. Megérezve közeli halálát, magához hívatta feleségét, két gyermekét és az örmény nemeseket. Szívükre kötötte, hogy maradjanak meg egységben, szeressék és védjék meg országukat, keresztény vallásukat. Majd melle fölött szétszakítva mellényét megmutatta nekik a sebesülések helyeit, és ezt mondta: „Kár, hogy nem adatott meg nekem az a szerencse, hogy a harc mezején haljak

meg.” Az egész sereg megsíratta a hős generális halálát.

Mi volt Mánuel Mamigonian végrendelete?

Kátainé Szilvay Ingrid zongoraművésznő játszik az Örmény sors – barangolás térben és időben c. pódiumműsorban

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizenharmadik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbtására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utóknak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Kapcsolattartás

Kedves Bálint Júlia!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek múlt évi novemberi számában van egy cikke, Kapcsolattartás, amelyben egy kép is látható. Nem tudom, ha az információim segítségül szolgálhat, de a negyedik személy, akiről azt írja, hogy nem ismeri, az az én drága édesapám, Moldován József.

Üdvözlettel *Kelemen (Moldován) Etelka*

Ezúton kívánok (...) az Örmény Gyökerek fájának tövére bőséges locsolást!
Barátságos tisztelettel *K.Gergely István* Kolozsvárról

A XX. sz. első népirtása c. kiállítás megnyitóján Kiss Gábor, a Budapesti Művelődési Központ Koordinációs Osztályának vezetője és dr. Issekutz Sarolta

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1255 Budapest, Pf. 189. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791

– Az iroda működése átmenetileg szünetel)

fovarosiormeny@gmail.com

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),
dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1255 Budapest, Pf. 189. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Mackensen Kft.